

הערכת תוכנית 'קהילות מורים באנגלית'

PLC

Professional Learning Community

בשנת הלימודים תשע"ח

סיוון תשע"ט – יוני 2019

צוות ההערכה בראמ"ה:

ד"ר טל רז, מנהלת אגף א' סקרים והערכת פרויקטים, ראמ"ה

עדי מוסקוביץ'-זית, חוקרת כמותית

תוכן העניינים

4.....	עיקרי הממצאים
6.....	1. מבוא
7.....	2. מטרת מחקר ההערכה ושאלות המחקר:
8.....	3. שיטה:
8.....	3.1 אוכלוסייה ומדגם
9.....	3.2 אופן העברת השאלונים ודיווח הנתונים
11.....	עיקרי הממצאים
13.....	1. מיפוי המורים הלומדים בקהילות האנגלית
13.....	1.1 מאפייני הרקע של המורים בקהילות בשנת תשע"ח
18.....	2. מאפייני המפגשים במסגרת הקהילות
18.....	2.1 המידע שנמסר למורים טרם ההשתתפות בקהילות
20.....	2.2 השפה שבה התקיימו המפגשים
21.....	2.3 מאפייני המפגשים בפועל
24.....	2.4 הכלים שבהם נעשה שימוש במסגרת הקהילות
28.....	3. שביעות רצון המורים מההשתתפות בקהילות הלומדות
28.....	3.1 שביעות רצון המורים מההשתתפות בקהילה
30.....	3.2 שביעות רצון המורים מהיבטים אדמיניסטרטיביים הקשורים לקהילה
31.....	3.3 שביעות רצון המורים מהנושאים שנידונו במסגרת הקהילות
33.....	3.4 רלוונטיות לעבודת המורה
33.....	3.4.1 רלוונטיות בהשוואה להשתלמויות אחרות
33.....	3.4.2 קבלת כלים יישומיים לעבודה בכיתה
34.....	3.5 רצון להמשך השתתפות בקהילות הלומדות
38.....	4. תפיסת השינוי בהוראה בעקבות ההשתתפות בקהילה הלומדת
38.....	4.1 טיפוח מיומנויות באנגלית
41.....	4.2 אופן ניהול השיעור והעברת החומר
42.....	4.3 יישום כלים מההשתלמות בקרב מורים בשנה השנייה לתוכנית
45.....	5. יצירת קהילה לומדת והקשר בין חבריה
45.....	5.1 שמירה על קשר בין חברי הקהילה והתייעצות בנושאים מקצועיים
46.....	5.2 התנאים והאווירה במסגרת הקהילה
47.....	5.3 בחינת הקשר בין חברי הקהילה בקרב המשתתפים בקהילות במשך שנתיים

עיקרי הממצאים

בשנת תשע"ז זם משרד החינוך את התוכנית הלאומית לחיזוק האנגלית, שבמסגרתה מתבצעים מאמצים להנגשת השפה האנגלית לכלל תלמידי ישראל וכן לקידום הישגיהם באנגלית. בנוסף, לצורך קידום הפיתוח המקצועי של המורים לאנגלית, הוקמו קהילות לומדות של מורים לאנגלית מכלל רחבי הארץ (PLC – Professional Learning Community). המורים בקהילות הלומדות באנגלית לוקחים חלק פעיל בקידום הכשרתם המקצועית, שהמיקוד בה הוא על החיבור בין התיאוריה לפרקטיקה, בין הפדגוגיה לפתרון בעיות ולהתמודדות עם קשיים שבהם נתקלים המורים בשטח. אחד מהנושאים המרכזיים אשר הקהילה הלומדת באנגלית עוסקת בו הוא קידום השפה הדבורה בכיתות, בדגש על פרקטיקות המובילות לאינטראקציה דבורה בשיעורי האנגלית.

בשנת הלימודים תשע"ז פעלו לראשונה 37 קהילות לומדות של מורים לאנגלית ברחבי הארץ. בשנת תשע"ח הורחבה הפעילות לכדי 59 קהילות לומדות שכל אחת מהן כללה בין 15 ל- 20 מורים, והן לוו על ידי ראמ"ה בהערכה מעצבת שבוצעה באמצעות מחקר כמותי בקרב המורים המשתתפים בתוכנית. **הערכה זו מתמקדת בבחינת שביעות הרצון מהתוכנית ובבחינת העמדות כלפי מידת האפקטיביות שלה, תוך התייחסות לכך שמדובר בשנה השנייה להפעלתה.**

מטרת המחקר היא **לסייע למובילי התוכנית בהמשך הטמעתה המוצלחת, תוך זיהוי גורמים המקדמים וגורמים הבולמים את השגת מטרותיה המרכזיות: יצירת קהילות לומדות של מורים המקדמות את הוראת השפה הדבורה.** במסגרת ההערכה נערכו בין החדשים יוני לאוגוסט 2018 ראיונות טלפוניים למורים שהשתתפו בקהילות הלומדות בשנת תשע"ח, וכן בקרב המורים שהשתתפו גם בשנת תשע"ז וגם בשנת תשע"ח. על הסקר ענו 309 מורים (78% אחוזי היענות).

מהממצאים עלה כי **שביעות הרצון הכללית של המורים מההשתתפות בקהילות וממידת הרלוונטיות והתרומה לעבודתם גבוהה** (כ-90%), ורובם מעוניינים להמשיך ולקחת בהן חלק גם בהמשך (52% מהם מעוניינים להמשיך בתוכנית כפי שהיא היום, ו-40% מהם תוך הכנסת שינויים בה); **ההשתלמות מצטיירת כמעשית ורלוונטית בהשוואה להשתלמויות אחרות** (כ-85% מהמורים) וכמקנה כלים יישומיים לעבודת המורה בכיתה (82%). המפגשים במסגרת הקהילות התקיימו לרוב באנגלית (לפי דיווחים של כ-95% מהמורים, יותר דיווחו כך בחטיבת הביניים, ולדעת רוב המורים מפגשים אלו **אופיינו באווירת פתיחות, דרשו מהמשתתפים בהן להיות פעילים** (93%), **יצרו כר פורה ללמידת עמיתים ולהעלאת קשיים ודילמות מהעבודה השוטפת** (83%) **ועירבו עבודת צוות** (כ-80%). גם שביעות הרצון מהיבטים אדמיניסטרטיביים הקשורים לתוכנית הייתה גבוהה יחסית: **הערכות גבוהות מאוד נרשמו בממדים הקשורים לאופן ניהול הקהילה ולרמה המקצועית של התכנים** (מעל 90%), **והערכות מעט נמוכות יותר נרשמו בנוגע לסביבה הפיזית ולשעות שבהן התקיימו הקהילות** (סביב ה-80%).

הנושאים שהוגדרו כמרכזיים על ידי מובילי הקהילות אכן נידונו על פי דיווחי מרבית המורים. הרוב המכריע של המורים ציינו כי במסגרת הקהילות התקיים עיסוק בכלים ובשיטות ליישום בכיתה, בשפה הדבורה ובהתמודדות עם קשיים העולים בכיתה (מעל 93%). שיעורים מעט נמוכים יותר דיווחו על עיסוק הקהילות בניהול הכיתה (85%). **המענה שניתן בנושאים הקשורים לשיטות יישום בכיתה וכן בנוגע לשפה הדבורה הוא מענה מספק לדעתם של כ-80% מהמורים,** בעוד המענה בנוגע להתמודדות עם קשיים וניהול הכיתה היה מספק לדעתם של כ-67% מהמורים.

עוד נראה כי **חל שינוי מסוים בתפיסת ההוראה של המורים לאנגלית וכי ההשתתפות בקהילות גרמה לעיסוק רב יותר במספר נושאים מרכזיים בהוראת האנגלית, כגון קידום השפה הדבורה בכיתות** (כ-85% ציינו כי מבצעים זאת יותר מאשר בעבר). כמו כן, בין 55% ל-63% מהמורים דיווחו כי מנהלים את השיעורים בשפה האנגלית, מקיימים דיונים באנגלית וכן שהתלמידים משיבים באנגלית לשאלות יותר מבעבר.

לצד שביעות הרצון הגבוהה ממרבית ההיבטים הקשורים בקהילות הלומדות, וכן ה ההערכה החיובית להאווירה הטובה ששררה בין חברי הקהילה, שניתנה על ידי כלל המורים (98%), **נראה כי שתי הסוגיות הבאות – נושאים המהווים בסיס להיווצרותה של קהילה מקצועית לומדת וכן שמירה על קשרים לאורך זמן – קיבלו הערכות נמוכות במעט;** בעוד שכ-85% מהנשאלים ציינו כי במסגרת הקהילות התקיימה הפריית עמיתים וכי התאפשרה העלאת דילמות וקשיים מהיומיום, שיעורים נמוכים במעט ציינו כי הקהילה חיזקה את הקשרים המקצועיים עם מורים אחרים (75%), כי הקהילה יצרה עבורם מסגרת להתייעצות ולהעלאת קשיים מהעבודה השוטפת (72%), וכן שהתקיים קשר פעיל בין חברי הקהילה גם בין המפגשים ולאחריהם (71%). כמו כן, למרות העדות על הגדרת אמצעים לשמירה על קשר בין חברי הקהילה (76%), **נראה כי לא נוצרה תשתית יעילה דיה, שתעודד שמירה על קשר בין חברי הקהילה והתייעצות מקצועית ביניהם לאורך זמן;** כ-30% בלבד ציינו כי התייעצו בנושאים מקצועיים עם חברי הקהילה לעיתים תכופות וכן ששמרו עימם על קשר שוטף במהלך השנה.

בקרב המורים שזו להם השנה השנייה להשתתפותם בתוכנית, מעל מחצית ציינו כי הם נמצאים בקשר עם חברי הקהילה מהשנה הקודמת, אך 35% מהם ציינו כי הם שומרים על קשר כזה מדי פעם. כמו כן, כחמישית ציינו כי הם אינם נמצאים כלל בקשר עם חברי הקהילה מהשנה שעברה. עוד עלה כי כשליש מהמורים מתייעצים עם החברים מהקהילה לעיתים קרובות, וכ-40% - לעיתים רחוקות בלבד.

1. מבוא

לאור המעמד שצברה השפה האנגלית לאורך השנים ומיתוגה כשפה העיקרית בעולם, ולצד זאת, נוכח ההבנה שרמת השליטה בשפה האנגלית של בוגרי בתי הספר התיכון בישראל אינה מספקת לצרכים של המאה ה-21 – יזם משרד החינוך בשנת תשע"ז את התוכנית הלאומית לחיזוק האנגלית. מטרת=העל של התוכנית היא קידום ופיתוח לימודי האנגלית, כך שהשפה האנגלית תהיה נגישה ודבורה בקרב תלמידי ישראל, שהם יגיעו להישגים גבוהים באנגלית ויהיו מסוגלים להשתמש בה למטרות פרטיות, ציבוריות, תעסוקתיות ואקדמיות. לצד זאת ולצורך מימוש מטרות אלו, מתקיים עיסוק בפיתוח המקצועי של המורים לאנגלית. האמצעי המרכזי להשגת מטרה זו הינה יצירת קהילות לומדות של מורי האנגלית (PLC – Professional Learning Community).

קהילה לומדת מוגדרת כקבוצת אנשים השותפים לאותו תחום ידע, הנמצאים בקשרי גומלין זה עם זה, משתפים בידע, חושבים יחד ומפתחים קשרים חברתיים הדדיים (De Cagna , 2001). זו קהילה מקצועית, הפועלת יחד בעולם הממשי, ובמסגרתו מקיימת למידה כפרקטיקה חברתית, מעשית, ולא רק כתהליך קוגניטיבי מופשט. הלמידה מעוגנת בהקשר המצבי, ומחדדת זהות מקצועית ברמת הפרט והקבוצה (Fuller et al, 2005). פעילות הקהילה הלומדת, באופן המשלב וממזג למידה, חקר ויישום (Buysse, Sparkman & Wesley, 2003), מאפשרת לחדד ולקדם מנהיגות מקצועית, תהליכי עבודה, ושיפור התוצאות הארגוניות (Jacob et al, 2013).

המורים בקהילות הלומדות באנגלית לוקחים חלק פעיל בקידום הכשרתם המקצועית. המיקוד הוא על החיבור בין תיאוריה לפרקטיקה, בין פדגוגיה לפתרון בעיות וקשיים בהם נתקלים המורים בשטח. זאת כאשר המשתתפים עצמם הם האחראים על חלק מתכני המפגשים.

הנושא המרכזי אשר הקהילה הלומדת באנגלית עוסקת בו, הוא קידום השפה הדבורה בכיתות, בדגש על פרקטיקות המובילות לאינטראקציה דבורה בשיעורי האנגלית. המחקר מראה כי חיבור בין דיבור לכתיבה (המקבל ביטוי בממדי הלמידה של התוכנית הלימודית לאנגלית) הוא חשוב לפיתוח כישורי שפה (Swain, 1985, 2000, 2005). כל זאת בהלימה עם דרישות התוכנית הלאומית של משרד החינוך לקידום השפה האנגלית בכלל, והשפה הדבורה בפרט¹.

המטרות המרכזיות של התוכנית על פי מוביליה:

- ✓ פיתוח מקצועי של המורים לאנגלית
- ✓ קידום השפה הדבורה בכיתות
- ✓ ביסוס קהילה מקצועית לומדת – שימור קשרים מקצועיים וחברתיים לאורך זמן, פעילות וקשר בין המפגשים וכו'
- ✓ מתן כלים פרקטיים להתמודדות טובה יותר בכיתה במסגרת הוראת האנגלית

¹ מקור: מצגת התוכנית הלאומית לקידום האנגלית, מנכ"לית משרד החינוך, 30.6.2016

בשנת הלימודים תשע"ז פעלו ברחבי הארץ לראשונה 37 קהילות לומדות של מורים לאנגלית. בשנת תשע"ח התרחבה פעילות הקהילות הכוללה 59 קהילות לומדות, שבכל אחת מהן 15 עד 20 מורים. הקהילות פועלות בכלל המחוזות והמגזרים, לרבות במגזרים הערבי, הבדואי, הדרוזי והחרדי. בראש כל קהילה עומד מורה מוביל (בדרך כלל מדריך או רכז מקצוע). המורים המובילים עברו הכשרה כללית בקיץ 2017, והכשרה ממוקדת יותר בנובמבר-דצמבר 2017. גיוס מורים חדשים להשתתפות בקהילות הלומדות נעשה על ידי המפקחים ועל ידי מובילי הקבוצות עצמם.

המורים במסגרת הקהילות הלומדות אמורים להיפגש אחת לשבועיים בשעות אחר הצהריים. חלק מהקהילות פועלות במסגרת של-30 שעות השתלמות, וחלקן במסגרת של 60 שעות השתלמות. הפעילות בקבוצה כוללת מגוון רחב של שיטות למידה, ובהן צפיית עמיתים, השתתפות בסימולציות, התנסות ושיתוף, ניתוח חקר מקרה, למידה בקבוצות ועוד. בכל אלו מושם דגש על קידום שפה דבורה, מתוך מכוונות לצרכים ולקשיים העולים בקידום תחום זה מהמורים עצמם.

הערכה מקדימה בשנת תשע"ז:

בשנת תשע"ז קיימה הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (להלן – ראמ"ה) בפעם הראשונה הערכה מעצבת לתוכנית זו באמצעות מחקר איכותני שבמסגרתו בוצעו כ-45 ראיונות עם מורים המשתתפים בשנת הפעילות הראשונה של התוכנית. ככלל, מהערכה זו ניתן לומר **שהתוכנית נתפסת על ידי רוב המראיינים כתוכנית טובה, ושיעורי הרצון ממנה גבוהה בדרך כלל**. בשונה מהשתלמויות "רגילות" של עובדי הוראה, נתפסת מסגרת הלמידה בתוכנית כמעשית, כזו המעניקה כלים יישומיים למורים בתחום השפה הדבורה, תוכנית המשתפת והמייצרת אקלים ואווירה של פתיחות, שיתוף ולמידה הדדית. עם זאת, לצד התחושה כי ברוב הקבוצות נוצרה אווירה טובה והתגבשו קשרים חברתיים במהלך ההשתלמות, נראה כי **לא התממשו מרכיבי העומק שעליהם מבוססת קהילה מקצועית לומדת** – למשל שימור קשרים מקצועיים וחברתיים לאורך זמן, פעילות וקשר בין מפגשים ועוד. עוד עלה מההערכה כי התוכנית נתפסת **כתורמת לקידום היכולות בתחום השפה הדבורה** וכמעניקה כלים ושיטות לעידודה.

על מנת להעמיק בנושאים שעלו במחקר האיכותני בשנת תשע"ז ולבחון את פעילות הקהילה בקרב המורים המשתתפים בה בשנת תשע"ח, בוצע מחקר הערכה כמותי מקיף. מחקר זה מתמקד בבחינת שביעות הרצון מהתוכנית ומהעמדות כלפי הרלוונטיות שלה עבור המורים שלקחו בה חלק. כמו כן, ממצאי המחקר יסייעו למובילי התוכנית בהמשך הטמעתה המוצלחת, תוך זיהוי גורמים מקדמים וגורמים הבולמים את השגת מטרותיה.

2. מטרת מחקר ההערכה ושאלות המחקר:

בשנת תשע"ח, השנה השנייה להפעלת התוכנית, התקיימה הפעימה השנייה של ההערכה. ההערכה בוצעה על ידי ראמ"ה באמצעות ביצוע מחקר כמותי בקרב המורים המשתתפים בתוכנית. מחקר זה מתמקד בבחינת שביעות הרצון של המורים לאנגלית מהתוכנית ושל

עמדותיהם כלפי מידת הרלוונטיות שלה לעבודתם, תוך מתן דגש על כך שמדובר בשנת ההפעלה השנייה. מטרת המחקר היא **לסייע למובילי התוכנית בהמשך הטמעתה המוצלחת, תוך זיהוי גורמים מקדמים וגורמים בולמים את השגת מטרותיה המרכזיות**: יצירת קהילות לומדות של מורים, המקדמות את הוראת השפה הדבורה. כמו כן, במסגרת מחקר זה ניגע באופן נקודתי בהבדלים בין המורים שהשתתפו בתוכנית בשנת תשע"ח בלבד ובין המורים שלוקחים בה חלק במשך שנתיים ברצף (תשע"ז ותשע"ח), ובפרט בכל הקשור להתגבשות הקהילה הלומדת לאורך זמן.

להלן הנושאים ושאלות ההערכה המרכזיות:

- ✓ **מאפייני הרקע של המורים בקהילות הלומדות**
- ✓ **מאפייני המפגשים בפועל והתנהלותם**
- ✓ **שביעות רצון המורים מהקהילות והרלוונטיות שלהן לעבודתם**
- ✓ **תפיסת השינוי בהוראה בעקבות ההשתתפות בקהילות**
- ✓ **יצירת קהילה לומדת והקשר בין חברה**

3. שיטה:

מחקר ההערכה המלווה את 'קהילות המורים באנגלית' מבוסס על סקרים כמותיים שהתבצעו בשנת תשע"ח. כאמור, בשנה הקודמת נערך מחקר איכותני מקדים בשנת הפעילות הראשונה של התוכנית, ולכך תהיה התייחסות לאורך הדוח במקומות הרלוונטיים. במסגרת ההערכה הכמותית נערכו ראיונות טלפוניים למורים שהשתתפו בקהילות ברחבי הארץ בשנת תשע"ח על פי רשימות שהועברו אלינו ממובילי התוכנית במשרד החינוך. הסקירה נערכה בין החודשים יוני לאוגוסט 2018.

השאלונים עסקו באופן הפעילות של הקהילות בפועל, בתכנים שבהם עסקו המפגשים במסגרת הקהילה, בשביעות הרצון של מורים המשתתפים בקהילה, מהרלוונטיות לעבודתם של המורים לאנגלית וביצירה של קהילה מקצועית בקרב המורים לאנגלית לטווח הארוך.

3.1 אוכלוסייה ומדגם

הנתונים שהעבירו אלינו מובילי הקהילות כללו מידע לגבי מורים שזו להם השנה הראשונה להשתתפות בתוכנית (תשע"ח), מורים שזו השנה השנייה שלהם בתוכנית (תשע"ז ותשע"ח) ומורים שהשתתפו בתוכנית רק בשנת ההפעלה הראשונה שלה (תשע"ז) – בסך הכול 688 מורים. מפאת העובדה שהרשימות לוקות בחסר וכן בשל הקושי לאתר שיוך של המורים לבתי הספר, הנתונים שנאספו בנוגע למורים שהשתתפו בקהילות בשנת תשע"ז בלבד לא ידווחו בדוח זה.

לאחר גריעת המורים שהשתתפו בתוכנית בשנת תשע"ז בלבד, כלל המדגם 396 מורים שהשתתפו בקהילות בשנת תשע"ח בלבד או גם בשנת תשע"ז וגם בשנת תשע"ח (כלומר שנתיים ברצף). מתוכם ענו 309 מורים, סך הכול 78% היענות. מבין המורים שענו על הסקר, 77% (N=238) השתתפו בקהילות בשנת תשע"ח בלבד ו-23% (N=71) השתתפו בהן גם בשנת תשע"ז וגם בשנת תשע"ח, כלומר שנתיים ברצף.

לוח 1: שיעור המשיבים לסקר

כלל המשיבים	
309	שיעור המשיבים
78%	

לוח 2: חלוקת המורים שענו לסקר על פי שנת ההשתתפות

משתתפים גם בתשע"ז וגם בתשע"ח	משתתפים בתשע"ח בלבד
71	238
23%	77%

3.2. אופן העברת השאלונים ודיווח הנתונים

למורים שמשתתפים בקהילות הלומדות נשלח תחילה שאלון ממוחשב בשפה האנגלית באמצעות הדואר האלקטרוני. הסקר האינטרנטי הועבר מתחילת חודש יוני ועד סוף יולי 2018. מפאת שיעורי היענות נמוכים לסקר האינטרנטי (כ-30% בלבד) וכן עקב העדפה של חלק מהמורים לביצוע הסקר באופן טלפוני, הסקירה המשיכה באמצעות שאלונים טלפוניים בעברית במהלך חודש אוגוסט 2018. השאלונים תורגמו לעברית, והם זהים בתוכנם למקור האנגלי. חשוב לציין כי לא נמצאו הבדלים משמעותיים בדפוסי ההשבה בין המורים שענו באופן ממוחשב ובין אלו שענו טלפונית.

מתוך הרשימות שהתקבלו ממובילי התוכנית במשרד החינוך, לא ניתן היה לבצע שיוך של המורים המשתתפים בקהילות לבתי הספר שהם עובדים בהם ולאחר את מגזר השפה של בית הספר. עקב כך איסוף הנתונים נעשה ישירות מול מובילות הקהילות ולא דרך בתי הספר. על כן **לא ניתן היה לבצע פילוחים על פי חלק ממאפייני הרקע כגון מגזר שפה, מחוז ומצב סוציאקונומי, והנתונים המוצגים בדוח זה הם כלל-ארציים.**

בנוסף, נבדקו הבדלים בין אוכלוסיות שונות, כגון בין מורים המלמדים בשלבי גיל שונים וכן בין מורים שמשתתפים שנה אחת בתוכנית ובין מורים שהשתתפו בה שנתיים ברצף. בכל מקרה שבו נמצאו הבדלים מובהקים, הם ידווחו במקום המתאים.

במהלך הדוח המורים והמורות שלקחו חלק בקהילות הלומדות ידווחו בלשון זכר, אך הם מייצגים את שני המינים.

עיקרי הממצאים

פרק 1

מאפייני המורים בקהילות

1. מיפוי המורים הלומדים בקהילות האנגלית

הקהילות הלומדות שהורכבו הן קהילות הטרוגניות, המורכבות ממורים לאנגלית בעלי מאפייני רקע שונים. על מנת להבין את הרכב הקהילות ולמפות את המאפיינים המרכזיים של המורים שלקחו בהן חלק, הוצגו בפני המורים מספר שאלות רקע. בפרק הנוכחי נעסוק במספר מאפייני רקע מרכזיים של המורים, כגון שלבי הגיל שבהם מלמדים המורים, שפת האם שלהם והוותק שלהם כמורים לאנגלית בהשוואה למאפייני כלל המורים לאנגלית בשנת תשע"ז. חשוב לציין כי ההשוואה היא לנתוני המורים לאנגלית בשנת תשע"ז מכיוון שהנתונים המצויים בידינו נאספו במסגרת הערכת התוכנית הלאומית לחיזוק האנגלית שהתקיימה בשנת תשע"ז.

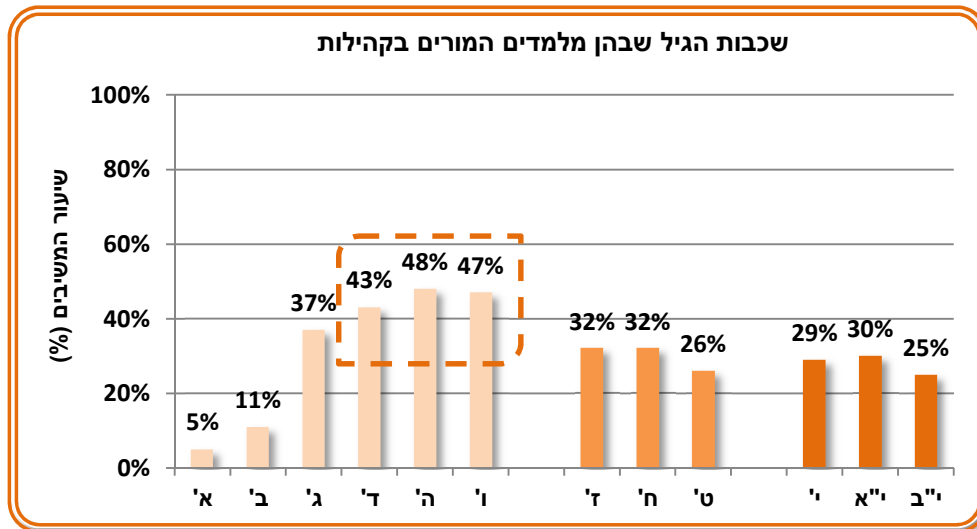
1.1. מאפייני הרקע של המורים בקהילות בשנת תשע"ח

כחלק מהניסיון להבין את מאפייני המורים שלוקחים חלק בקהילות הלומדות, נבחן מספר מאפייני רקע מרכזיים שעליהם דיווחו המורים: השכבה ושלב הגיל שבו הם מלמדים, דיבור באנגלית כשפת אם, שנות הוותק שלהם בהוראת האנגלית וכן שנת ההשתתפות שלהם בקהילות.

חשוב לציין כי המאפיינים שיוצגו מתייחסים למורים שהשתתפו בפועל בקהילות הלומדות בשנת תשע"ח וענו לסקר, ולצדם יוצגו הנתונים שעלו במסגרת ההערכה של התוכנית הלאומית לקידום האנגלית, שהתקיימה בקרב כלל המורים לאנגלית בשנת תשע"ז.

בקרב המורים לאנגלית שהשתתפו בקהילות הלומדות בשנת תשע"ח וענו לסקר הוצגה שאלה בנוגע לשכבה או לשכבות הגיל שבהן הם מלמדים בבית הספר. בפני המורים הוצגו כלל שכבות הגיל, מכיתה א' ועד י"ב, עם אפשרות לסמן יותר מתשובה אחת, ועל כן היו מורים שציינו כי הם מלמדים מספר כיתות במקביל, ואף ביותר משלב גיל אחד, למשל: גם ביסודי וגם בחטיבת הביניים. בתרשים הבא מוצגים דיווחי המשיבים בנוגע ללימוד בשכבות הגיל השונות.

תרשים 1: שכבות הגיל שבהן מלמדים המורים לאנגלית שמשתתפים בקהילות בתשע"ח

על פי הדיווחים, במסגרת קהילות המורים בשנת תשע"ח, קיים ייצוג של מורים מכל שכבות הגיל - מכיתה א' ועד י"ב. עם זאת, ניתן לראות כי **שיעור המורים המלמדים אנגלית בשכבות הגיל ד' עד ו' גבוהים יותר** מאשר אלו של המורים המלמדים ביתר השכבות, ועומדים על כ-45%.

לצד ההתרשמות מהדיווחים על הלימוד בכל אחת משכבות הגיל בנפרד, בוצעה חלוקה מחדש לשלושה שלבי גיל, על פי הסדר הבא: כיתות א'-ו' סווגו כיסודי, כיתות ז'-ט' - חטיבות ביניים (להלן – חט"ב) וכיתות י'-י"ב - חטיבות עליונות (להלן – חט"ע). חלוקה זו חשובה עקב הסוגיות השונות העומדות על הפרק בכל אחד משלבי הגיל באופן כללי וכן בנוגע להוראת האנגלית. על כן, בהמשך ייבחנו ההבדלים בנתונים של המורים ובעמדותיהם בנושאים השונים בכל אחד משלבי הגיל, וכן יוצגו ההבדלים במקומות הרלוונטיים. בתרשים הבא מוצגים שיעורי המורים שהשתתפו בקהילות הלומדות בתשע"ח וענו על הסקר, בחלוקה לשלושת שלבי הגיל העיקריים - יסודי, חט"ב וחט"ע בהשוואה לחלוקה בקרב כלל המורים לאנגלית בשנת תשע"ז.

לוח 3: חלוקת המורים לפי שלב גיל

נתוני כלל המורים לאנגלית בתשע"ז			נתוני המורים המשיבים שהשתתפו בקהילות בתשע"ח		
חט"ע	חט"ב	יסודי	חט"ע	חט"ב	יסודי
1,016	683	1,125	78	66	163
36%	24%	40%	25%	22%	53%

על פי חלוקת המורים לפי שלבי גיל, ניכר שלקהילות המורים באנגלית **מגיעים יותר מורים המלמדים ביסודי ופחות מורים מחט"ב ומחט"ע** בהשוואה לאוכלוסייה של כלל המורים לאנגלית.

עוד נשאלו המורים האם הם דוברים אנגלית כשפת אם. **באופן כללי, שלושה רבעים מהמורים שמתגלים בקהילות הלומדות בשנת תשע"ח דיווחו כי אינם דוברים אנגלית כשפת אם ורבע - דוברים.** להלן שיעורי הדיווח בחלוקה לפי שלב הגיל שבו מלמדים המורים שהשתתפו בקהילות בתשע"ח בהשוואה לכלל המורים לאנגלית בתשע"ז:

לוח 4: דיווחי המורים על אנגלית כשפת אם, לפי שלב גיל

נתוני כלל המורים לאנגלית בתשע"ז			נתוני המורים המשיבים שהשתתפו בקהילות הלומדות בתשע"ח		
חט"ע	חט"ב	יסודי	חט"ע	חט"ב	יסודי
26%	15%	15%	28%	29%	22%

מהטבלה שלעיל אפשר לראות כי בקרב קהילות המורים באנגלית, שיעור המשתתפים שהם דוברי אנגלית כשפת-אם גבוה משיעורם באוכלוסייה הכללית של מורי האנגלית. פער זה בולט במיוחד בקרב מורים ביסודי ובחט"ב.

עוד נשאלו המורים בנוגע לשנות הוותק שלהם בהוראת האנגלית, כלומר לפני כמה שנים החלו ללמד אנגלית.

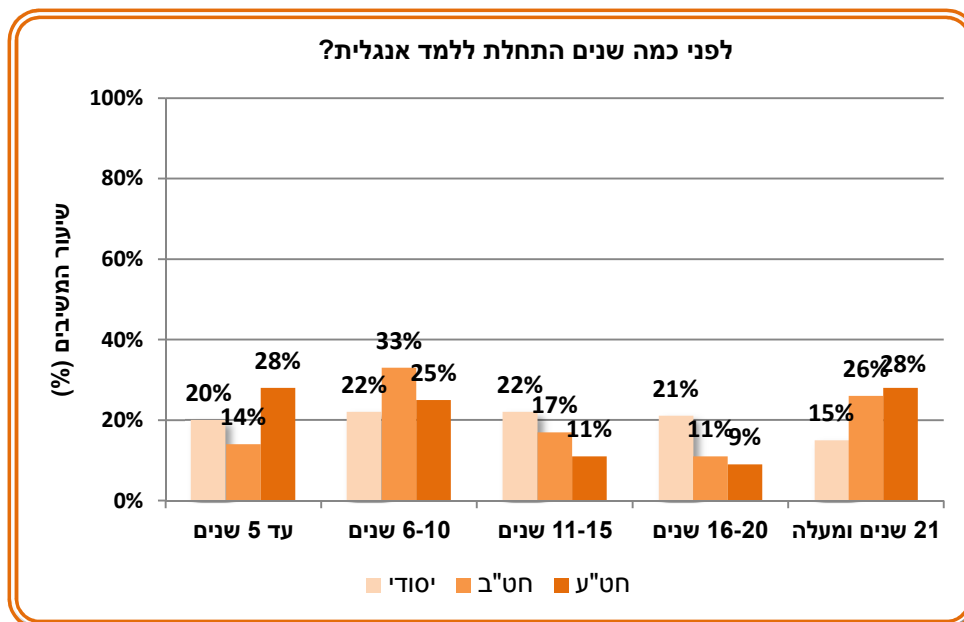
לוח 5: דיווחי המורים על הוותק כמורים לאנגלית, חלוקה לפי שלב גיל

ממוצע ותק כלל המורים לאנגלית בשנת תשע"ז			ממוצע ותק המורים שהשתתפו בקהילות בתשע"ח וענו לסקר		
חט"ע	חט"ב	יסודי	חט"ע	חט"ב	יסודי
16.92	15.55	13.13	14.64	13.59	13.36

לא נמצאו הבדלים משמעותיים בוותק המורים בשלב החינוך היסודי בין המורים שמתגלים בקהילות הלומדות ובין האוכלוסייה הכללית, בעוד בחט"ב ובחט"ע – ממוצע הוותק גבוה יותר בקרב כלל המורים באנגלית בהשוואה לאלו שהשתתפו בקהילות.

להלן מוצגת ההתפלגות המלאה של ותק המורים שהשתתפו בקהילות בתשע"ח וענו על הסקר:

תרשים 2: דיווחי המורים על שנות הוותק שלהם בהוראת האנגלית, לפי שלב גיל

לסיכום מאפייני הרקע של המורים המשתתפים בקהילות הלומדות באנגלית ניתן לומר כי שיעור גבוה יחסית של מורים (מעל מחצית) הינם מורים בשלב החינוך היסודי בעוד שיעורם באוכלוסייה נמוך במעט. כרבע מהמורים בקהילות הם דוברי אנגלית כשפת אם, וביסודי ובחט"ב קיים פער בהיבט זה לטובת המורים בקהילות בהשוואה לכלל המורים לאנגלית. אשר לוותק בהוראת האנגלית – ממוצע שנות הוותק של המורים נמוך יותר בקרב המורים בקהילות בהשוואה לכלל המורים לאנגלית. פער זה בולט יותר בחט"ב ובחט"ע.

פרק 2

**מאפייני המפגשים
במסגרת הקהילות**

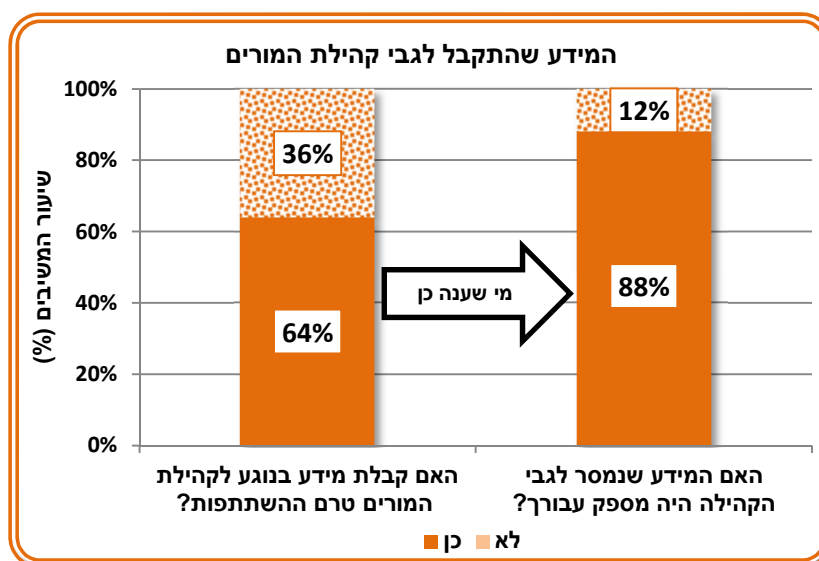
2. מאפייני המפגשים במסגרת הקהילות

כחלק מהניסיון לייצר קהילה לומדת בקרב המורים לאנגלית, המפגשים במסגרת ההשתלמות מיועדים להיות בעלי אופי מעט שונה מאלו שבהשתלמויות אחרות הן מבחינת המטרות והן מבחינת אופן ההתנהלות ומידת האקטיביות שלה נדרשים המורים במהלכם. על מנת להבין אם המפגשים בין חברי הקהילה הבשילו לכדי יצירת קהילות לומדות ומפרות מבחינה מקצועית, המקנות למורים ערך מוסף, נבחן בפרק זה את אופן התנהלות המפגשים בפועל, מה כללו, כיצד התנהלו וכן מה נדרש מהמורים המשתתפים בהם.

2.1 המידע שנמסר למורים טרם ההשתתפות בקהילות

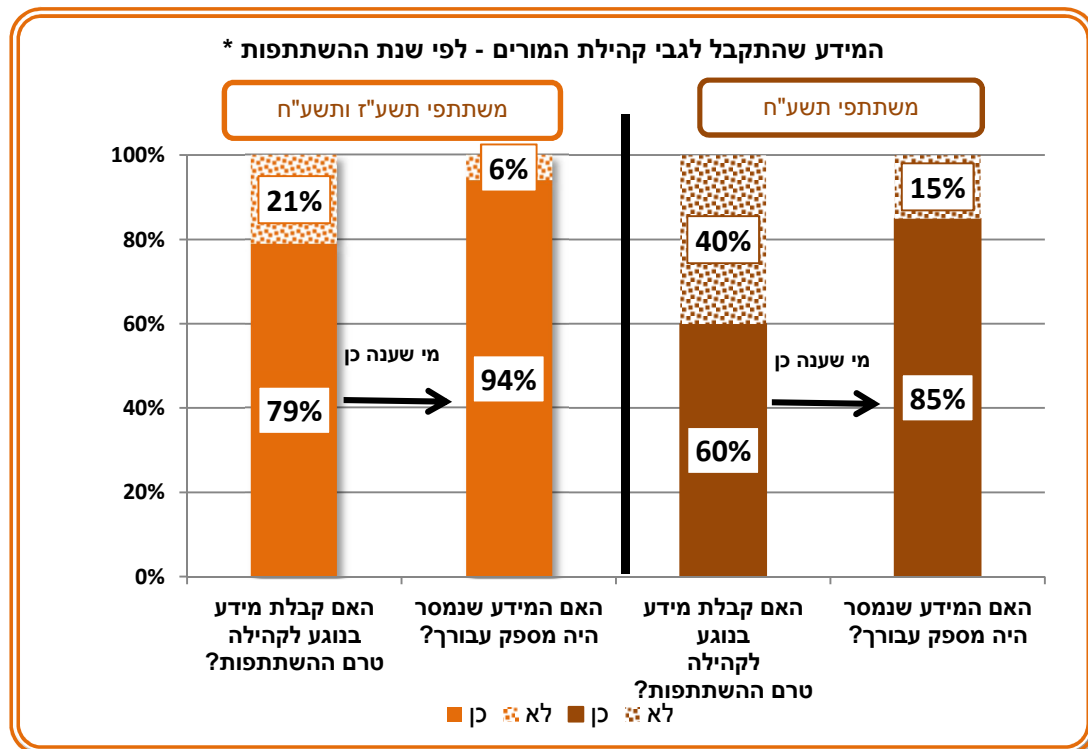
כאמור, המפגשים בקהילה הלומדת מתקיימים במסגרת השתלמות בת 30 או 60 שעות המתקיימת אחת לשבועיים. הפעילות במסגרת הקהילות כוללת מגוון רחב של שיטות למידה, ובהן צפיית עמיתים, השתתפות בסימולציות, התנסות ושיתוף, ניתוח חקר מקרה, למידה בקבוצות ועוד. בכל אלו הדגישו המורים את קידום השפה הדבורה, תוך מכוונות לצרכים ולקשיים שהעלו הם עצמם ביחס להשגת מטרה זו. מאפייני השתלמות זו מעט שונים מאלו של השתלמויות אחרות הן במטרות והן בפרקטיקה, ועקב כך נדרשים המורים להיות אקטיביים יותר במסגרת המפגשים ובמרווחי הזמן שביניהם. על כן, כדי שבמסגרת ההשתלמות המורים ירכשו כלים מעשיים ככל האפשר לעבודתם בכיתה, המידע המקדים שיקבלו בנוגע לקהילה ולהשתתפות בה השפעה קריטית על נכונותם להירשם להשתלמות וכן על נכונותם לקחת בה חלק פעיל בהמשך. בהקשר זה נשאלו המורים אם הם קיבלו מידע בנוגע לקהילת המורים לפני תחילת ההשתתפות בה, אם המידע שנמסר להם היה מספק עבורם וכן איזה מידע היה חסר להם בנוגע להשתתפות בקהילה.

תרשים 3: דיווחי המורים בנוגע למידע שהתקבל טרם ההשתתפות בקהילות

כשני שלישים מכלל המשיבים ציינו כי קיבלו מידע בנוגע להשתתפות בקהילה, כגון מה היא כוללת, מה אופייה ומה הם צריכים לעשות במסגרתה. מבין המורים שצינו כי קיבלו מידע מקדים, הרוב (כ-90%) דיווחו כי המידע שנמסר להם היה מספק עבורם. בנוסף, נבחנו ההבדלים בדיווחים על המידע בנוגע לקהילות שנמסר טרם ההשתתפות בין מורים שהשתתפו בקהילות בתשע"ח בלבד ובין מורים שהשתתפו בהן שנתיים ברצף, כלומר בתשע"ז ובתשע"ח.

תרשים 4: דיווחי המורים בנוגע למידע שהתקבל טרם ההשתתפות בקהילות, לפי שנת ההשתתפות

*לבחנית ההבדלים נערך מבחן חי בריבוע לאי-תלות, ונמצא כי קיימת תלות בין המשתנים ($\chi^2(2)=7.954$), ($P<0.005$).

מהנתונים עולה תחושה כי המורים שזו השנה השנייה להשתתפותם בתוכנית מרגישים טרם תחילתה שהם יודעים לקראת מה הם הולכים ומוכנים אליה טוב יותר עקב ההשתתפות החוזרת בה; הבדלים משמעותיים נמצאו בין מורים שהשתתפו בקהילות בשנת תשע"ח בלבד ובין מורים שלקחו חלק בתוכנית במשך שנתיים (תשע"ז ותשע"ח); 80% מהמורים שהשתתפו בקהילות בתשע"ז ובתשע"ח דיווחו כי קיבלו מידע בנוגע לקהילה טרם ההשתתפות בה, בעוד 60% מהמורים שהשתתפו בקהילות בשנת תשע"ח בלבד דיווחו כך. גם בנוגע לשביעות הרצון מהמידע שהתקבל, שיעור גבוה יותר בקרב המורים שהשתתפו בתוכנית בשנתיים האחרונות דיווחו כי המידע היה מספק (94%) בהשוואה למורים שהשתתפו בה בתשע"ח בלבד (85%).

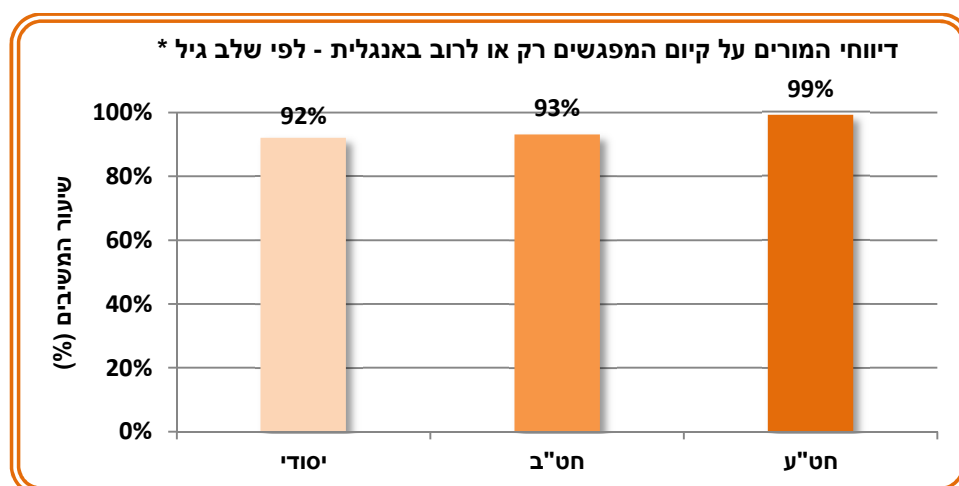
המורים שצינו כי המידע שקיבלו טרם תחילת ההשתלמות לא היה מספק התייחסו בעיקר אל הנושאים הבאים:

- ✓ **מידע כללי לגבי ההשתלמות:** מה ההשתלמות כוללת, מה זה plc, מה ההבדל בינה ובין השתלמות רגילה
- ✓ **מידע לגבי התכנים והמטרות:** מה המטרות של הקהילה, אילו תכנים יועברו, מה נדרש מהמורים
- ✓ **מידע בנושאים אדמיניסטרטיביים:** היכן מתקיימת ההשתלמות, הרכב וגודל הקבוצה, לוח הזמנים המתוכנן

2.2. השפה שבה התקיימו המפגשים

בקהילות הלומדות לוקחים חלק מורים לאנגלית מכל חלקי הארץ, שהם בעלי מאפיינים שונים כגון ותק, השתייכות למגזר שפה, לימוד בשכבות גיל שונות וכן שפת אם שונה (לרוב אנגלית, עברית או ערבית). כאמור, כרבע מהמורים ציינו במסגרת שאלות הרקע כי הם דוברי אנגלית כשפת אם, בעוד הרוב מלמדים אנגלית בבתי הספר אך אינם דוברים אנגלית כשפת אם. כיוון שהמורים לאנגלית נדרשים לדבר אנגלית במסגרת המפגש עם התלמידים כחלק בלתי נפרד מעבודתם וכן לקדם את השפה הדבורה בכיתה, מן ההיגיון כי השתלמות מקצועית ייעודית למורי האנגלית תועבר ברובה בשפה האנגלית. על כן, נתבקשו המורים לדווח על השפה שבה התקיימו המפגשים במסגרת הקהילה.

תרשים 5: דיווחי המורים על השפה שבה התקיימו המפגשים במסגרת הקהילות, לפי שלב גיל

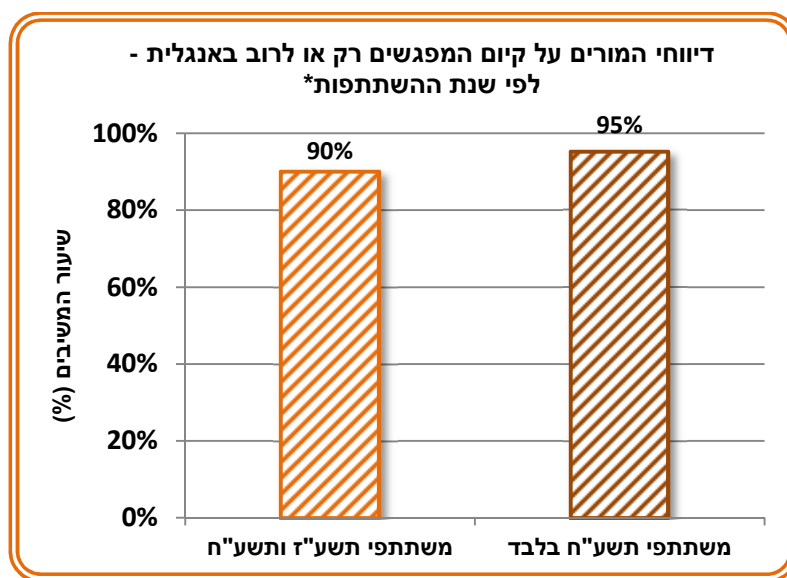
* לבחינת ההבדלים נערך ניתוח שונות חד-כיווני שהעלה תוצאות מובהקות ($F(306)=6.041$, $P<0.05$).

הרוב המכריע של המורים מדווחים כי המפגשים במסגרת הקהילות הלומדות התקיימו לרוב או תמיד באנגלית (מעל 90% בכל שלבי הגיל). כמו כן, שיעור גבוה יותר של מורים

בחט"ע (99%) ציינו שהמפגשים מתקיימים באנגלית בהשוואה למורים ביסודי ובחט"ב (92% ו-93%, בהתאמה).

בנוסף נמצאו הבדלים בדיווחים על השפה שבה התקיימו המפגשים בין מורים שלקחו חלק בתוכנית במשך שנתיים (תשע"ז ותשע"ח) לבין מורים שהשתתפו בתשע"ח בלבד.

תרשים 6: דיווחי המורים על השפה שבה התקיימו המפגשים במסגרת הקהילות, לפי שנת ההשתתפות

* לבחינת ההבדלים נערך מבחן T-test לבלתי תלויים שהעלה תוצאות מובהקות ($P < 0.05$), $t(306) = -2.101$;

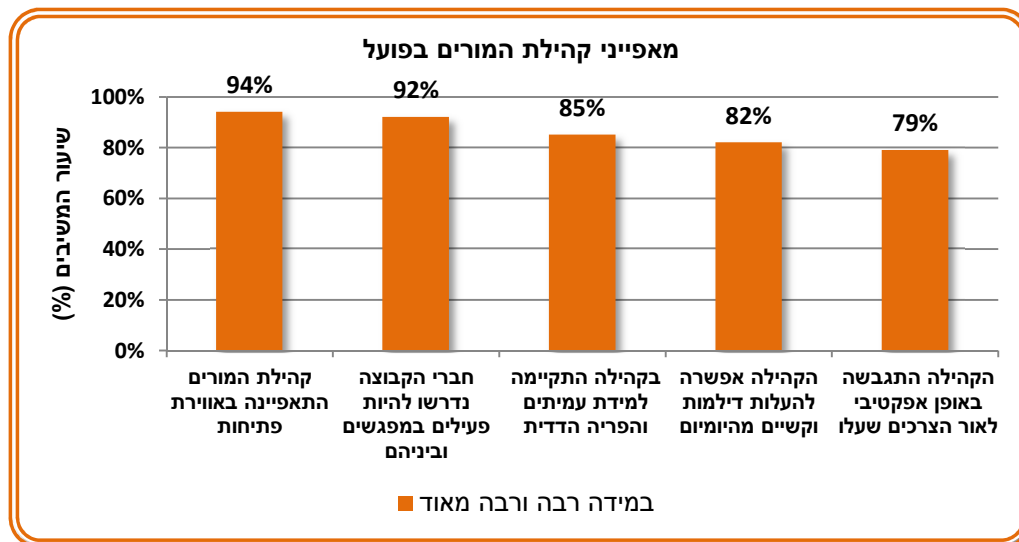
שיעור גבוה יותר של מורים שהשתתפו בקהילות הלומדות בתשע"ח בלבד דיווחו כי המפגשים התקיימו רק או לרוב באנגלית (95%) בהשוואה למורים שהשתתפו בהם גם בתשע"ז וגם בתשע"ח (90%).

2.3. מאפייני המפגשים בפועל

מאחר שהקהילות התקיימו במסגרת השתלמות בעלת מאפיינים ייחודיים, נדרשו המורים להפגין אקטיביות במפגשים וכן לפעול בשיתוף עם יתר חברי הקהילה. על פי מובילי התוכנית, ההשתייכות לקהילה הלומדת דורשת ממשותתתפיה להיות שותפים אקטיביים בעת המפגשים, וכן בהעלאת התכנים שידונו בהם. זאת, על מנת שהנושאים שבהם תדון הקהילה יהיו רלוונטיים למשתתפים ככל האפשר ויסתמכו על ניסיונם המגוון מההוראה בשטח. על כן, בתת-הפרק הנוכחי נעסוק באווירה של מפגשי הקהילות הלומדות, בכל הקשור לעבודת צוות, למעורבות בתכנים ולאפשרות שניתנה להעלאת קשיים ודילמות מהשטח, כפי שאלו נתפסים בעיני המורים המשתתפים בהן.

ראשית, נתבקשו המורים לציין לגבי מספר מאפיינים באיזו מידה לדעתם הם התקיימו במסגרת המפגשים בקהילה, כגון אווירה של פתיחות, דרישה להיות פעילים, למידת עמיתים והפריה הדדית, העלאת דילמות וקשיים מהשטח וכו'.

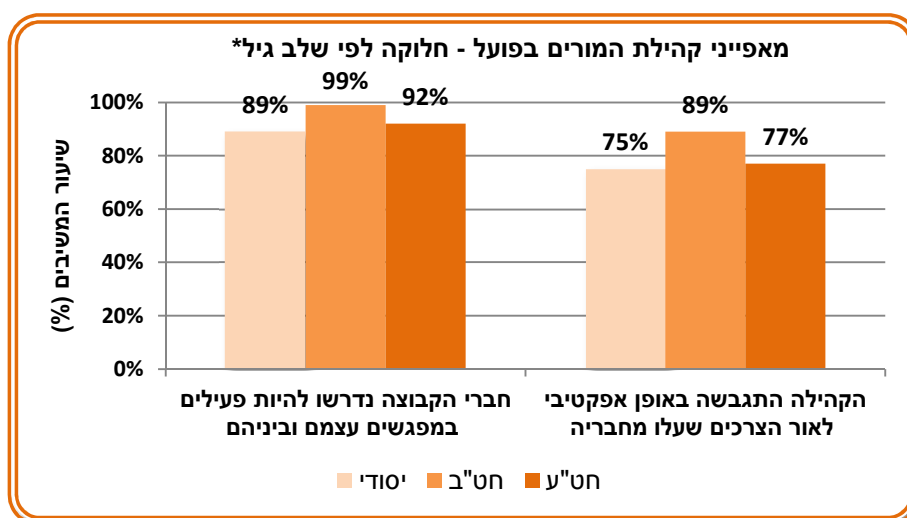
תרשים 7: דיווחי המורים על מאפייני הקהילות בפועל

באופן כללי, נראה כי **המאפיינים אשר מייחדים השתלמות זאת ושאותם מובילי התוכנית שמו לנגד עיניהם, אכן מתממשים בפועל** לדעת רוב המורים הלוקחים חלק בקהילות הלומדות; מעל 90% מהמורים מדווחים שקהילת המורים התאפיינה באווירה של פתיחות וכן שחבריה נדרשו להיות פעילים במסגרת המפגשים ובמרווחי הזמן שביניהם. בנוסף, 85%-80% מהמורים חשים שהתקיימה למידת עמיתים והפריה הדדית במסגרת הקהילה, שהקהילה אפשרה להם להעלות קשיים ודילמות מעבודתם השוטפת וכן שהיא התגבשה לאור הצרכים שעלו בקרב המשתתפים. כמו כן, לא נמצאו הבדלים מובהקים בין המורים לשלבי הגיל השונים, למעט בנוגע לדרישה להיות פעילים (99% בקרב מורים בחט"ב בהשוואה לכ-90% ביסודי ובחט"ע) וכן בנוגע להתגבשות הקהילה לאור הצרכים שעלו בקבוצה (89% בחט"ב לעומת כ-75% ביסודי ובחט"ע).

בתרשים הבא מוצגים ההבדלים בשיעורי הדיווח בין מורים לשלבי הגיל השונים בנוגע להיגדים שבהם נמצאו הבדלים מובהקים.

תרשים 8: דיווחי המורים על מאפייני הקהילות בפועל, לפי שלב גיל

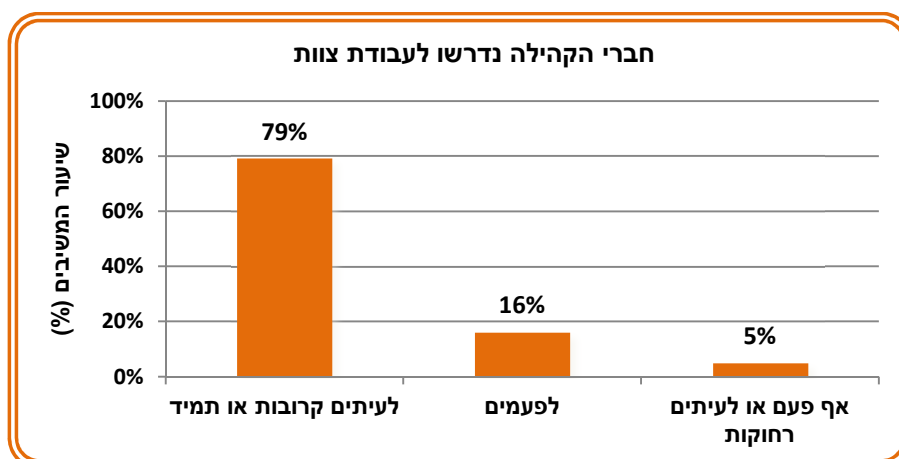

*במבחן T-test לבלתי תלויים נמצאו הבדלים מובהקים בנוגע לדרישה להיות פעילים במסגרת המפגשים $F(296)=4.708, (P<0.05)$ וכן בהתגבשות הקהילה לאור הצרכים שעלו בקבוצה $F(304)=3.016, (P<0.05)$.

כמו כן, לא נמצאו הבדלים מובהקים בין מורים שלוקחים חלק בקהילות בשנת תשע"ח ובין כאלה שהשתתפו בקהילות במשך שנתיים ברצף (תשע"ז ותשע"ח).

לצד אווירת הפתיחות הרצויה והדרישה להיות פעילים בקהילה לומדת מעין זו, עבודת צוות והדדיות בין חברי הקהילה היא מאפיין בעל חשיבות מהמעלה הראשונה. על כן, נשאלו המורים בנוגע לתדירות שבה נדרשו לעבודת צוות במסגרת הקהילות.

תרשים 9: דיווחי המורים על הדרישה לעבודת צוות

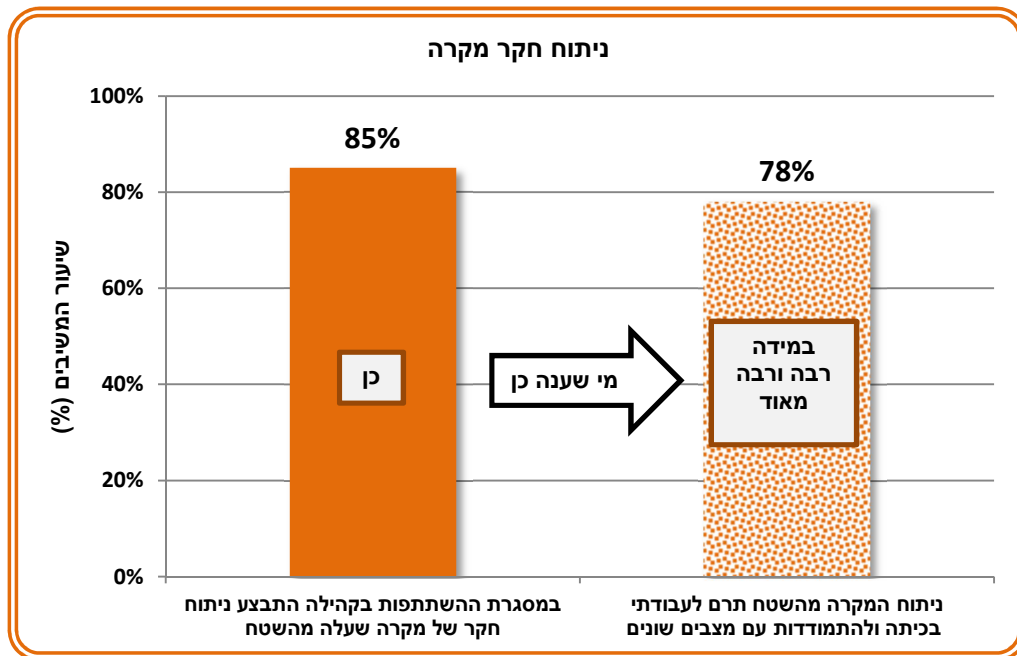
מרבית המורים, כ-80%, דיווחו כי נדרשו במסגרת הקהילה ליישום עבודת צוות לעיתים קרובות או תמיד. לא נמצאו הבדלים מובהקים בין מורים המלמדים בשלבי הגיל השונים וכן בין מורים המשתתפים בתוכנית שנה לכאלה המשתתפים בה במשך שנתיים.

2.4. הכלים שבהם נעשה שימוש במסגרת הקהילות

על מנת שההשתתפות בקהילת המורים תהיה פרקטית ככל האפשר ותסייע למורים בהתנהלות השוטפת שלהם בכיתות, תוכנית ההשתלמות כוללת גם התנסות בכלים מעשיים יותר. לצורך כך, במסגרת תוכנית ההשתלמות וכחלק מהדרישה מהמורים להיות פעילים, מתבצע לרוב ניתוח של מקרים מהשטח, שהמורים עצמם מעלים, וכן מתבצעת התנסות במרכז סימולציה, אשר מאפשר לדמות מצבים מחיי היומיום בכיתה.

בנוגע לכלים פרקטיים שבהם התנסו במהלך ההשתלמות, נשאלו המורים אם במסגרת השתתפותם בקהילה התבצע ניתוח חקר של מקרה שעלה מהשטח בקרב חברי הקבוצה. המורים שענו כי נחשפו לניתוח חקר של מקרה מהשטח נשאלו אם הם חשים שהוא תרם לעבודתם בכיתה.

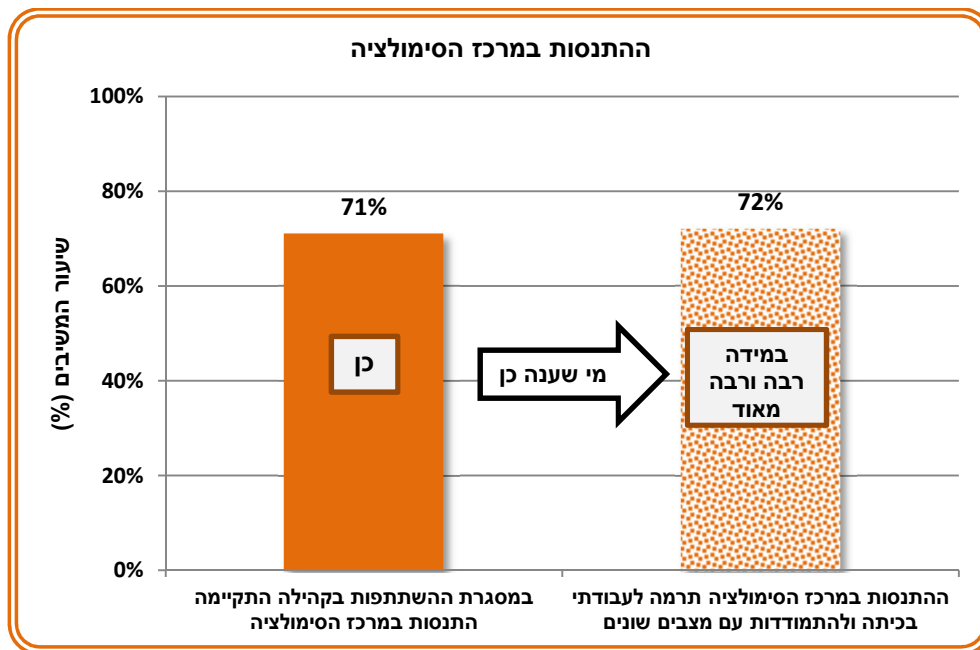
תרשים 10: דיווחי המורים על ניתוח חקר מקרה מהשטח ושיעור הרצון ממנו

מרבית המורים (85%) דיווחו כי במסגרת המפגשים בקהילה התבצע ניתוח חקר של מקרה שעלה מהשטח, כלומר מניסיונם של משתתפי הקהילה. מתוכם – כ-80% מעידים כי ניתוח המקרה מהשטח תרם לעבודתם בכיתה ולהתמודדות שלהם עם מצבים שונים שבהם הם נתקלים במסגרת עבודתם.

בנוסף, נשאלו המורים אם במסגרת ההשתתפות בקהילה התקיימה התנסות במרכז סימולציה וכן אם הרגישו שההתנסות תרמה לעבודתם בכיתה.

תרשים 11: דיווחי המורים על התנסות במרכז הסימולציה ושביעות הרצון ממנה

כ-70% מהמורים הלוקחים חלק בקהילות הלומדות ציינו כי השתתפו בהתנסות במרכז הסימולציה. מתוכם, כ-70% חשים כי ההתנסות תרמה לעבודתם בכיתה ולהתמודדות עם מצבים שונים.

העדויות הנוכחיות על שימוש בכלים פרקטיים במהלך ההשתלמות, אשר מחייבים את המורים להיות פעילים, להיחשף ולהתנסות במקרים מהשטח, מחזקות את התחושה שעלתה בהערכה האיכותנית בשנת תשע"ז בנוגע לרלוונטיות ולמעשיות של ההשתלמות, ולכך שהיא מערבת למידה פעילה והשתתפות של המורים, וכן מעניקה כלים, שיטות ודרכים ליישום מידי בכיתה.

לסיכום

לצורך הבנה של פעילות הקהילות בפועל נבחנו מאפייניהן והאופן שבו הן נתפסות בעיני המורים המשתתפים בהן, החל משלב קבלת המידע המטרים על אודותיהן, דרך השפה שבה התנהלו המפגשים וכלה במאפייני המפגשים, האווירה ששררה בהם והכלים שבהם נעשה שימוש.

כשני שלישים מכלל המורים שהשתתפו בקהילות דיווחו כי קיבלו מידע טרם ההשתתפות בתוכנית. מתוכם הרוב (90%) ציינו כי המידע היה מספק. עוד ניכר כי המורים שהשתתפו בתוכנית גם בשנה השנייה להפעלתה, יודעים היטב לקראת מה הם הולכים וחשים מוכנים יותר לקראת ההשתתפות בקהילות בהשוואה למורים שזו להם השנה הראשונה להשתתפות בתוכנית. המורים שצינו כי חסר להם מידע בנוגע להשתתפות בתוכנית התייחסו למידע כללי לגבי ההשתלמות, התכנים והמטרות של הקהילות וכן לנושאים אדמיניסטרטיביים.

הרוב המכריע של המורים (מעל 90%) ציינו כי המפגשים במסגרת הקהילות התקיימו רק או לרוב באנגלית, כאשר מורים בחט"ע מדווחים כך בשיעורים גבוהים יותר (כמעט 100%) בהשוואה למורים ביתר שלבי הגיל. כמו כן, מורים שהשתתפו בקהילות בתשע"ח בלבד מדווחים בשיעורים גבוהים יותר על התנהלות באנגלית בהשוואה למורים שמשתתפים כבר שנתיים בתוכנית.

באופן כללי, נראה כי **המאפיינים שמייחדים השתלמות זאת ושאותם מובילי התוכנית שמו לנגד עיניהם, אכן מתממשים בפועל** לדעת רוב המורים; מעל 90% מדווחים שקהילת המורים התאפיינה באווירת פתיחות וכן שחבריה נדרשו להיות פעילים במפגשים וגם במרווחי הזמן שביניהם; 80%-85% מהמורים חשים שהתקיימה למידת עמיתים והפריה הדדית, שהקהילה אפשרה להם להעלות קשיים ודילמות מעבודתם השוטפת, וכן שהקהילה התגבשה לאור הצרכים שעלו בקרב המשתתפים. בהשוואה למורים ביסודי ובחט"ע, מורים בחט"ב דיווחו בשיעורים גבוהים יותר על הדרישה להיות פעילים וכן על התגבשות הקהילה לאור צורכי חבריה. כמו כן, **80% מהמורים דיווחו כי נדרשו ליישום עבודת צוות** במסגרת הקהילות לעיתים קרובות או תמיד.

בנוגע להתנסות בכלים מעשיים - 85% **מהמורים דיווחו כי במסגרת הקהילה התבצע ניתוח חקר מקרה שעלה מהשטח**, ומתוכם 80% מעידים כי הניתוח תרם לעבודתם. כמו כן 70% **מהמורים ציינו שהשתתפו בהתנסות במרכז הסימולציה**, מתוכם - כ-70% חשים שההתנסות הזו תרמה לעבודתם ולהתמודדות עם מצבים שונים בכיתה.

פרק 3

**שביעות רצון המורים
מההשתתפות
בקהילות הלומדות**

3. שביעות רצון המורים מההשתתפות

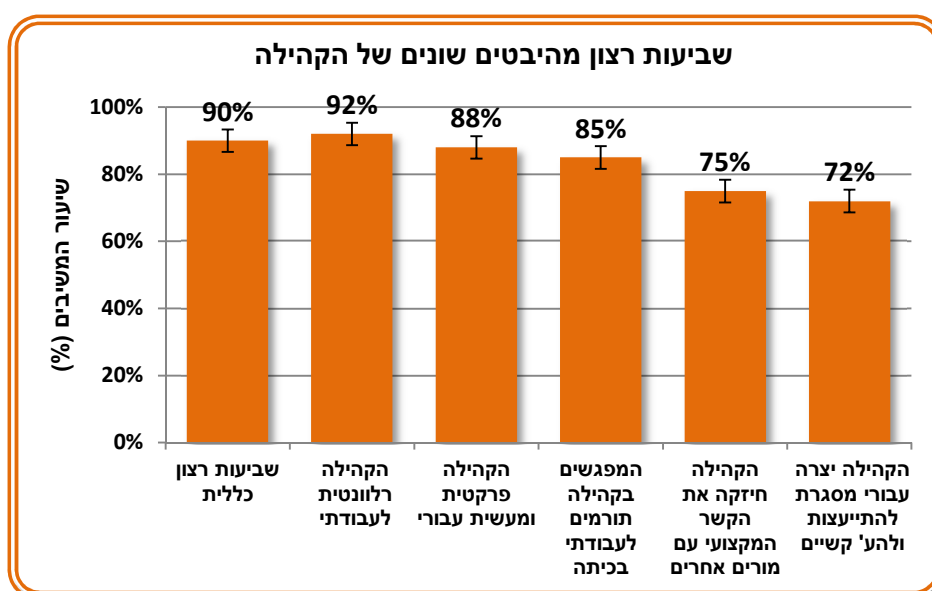
בקהילות הלומדות

נדבך מרכזי בבחינת ההצלחה של קהילות המורים באנגלית ובמימוש מטרותיהן עוסק בשביעות הרצון של המורים הלוקחים בהן חלק ובעמדותיהם לגבי ההשתתפות בקהילות. בחינת שביעות הרצון של מגוון המורים לאנגלית מההשתתפות בקהילות, מהתכנים שהועברו במסגרתן וממידת התרומה לעבודתם היא חיונית, שכן היא מאפשרת להבין האם המרכיבים המרכזיים שעליהם מושתתת הקהילה הלומדת אכן התממשו בפועל, ומהי התרומה הנתפסת של הקהילה, שאותה רצוי למקסם ולרתום גם לקראת המשך הדרך. בפרק הנוכחי נבחן את שביעות הרצון הכללית של המורים מההשתתפות בקהילות הלומדות, את הרלוונטיות והאפקטיביות של ההשתלמות בהשוואה להשתלמויות אחרות ואת התרומה הנתפסת של המורים לעבודתם בכיתות.

3.1 שביעות רצון המורים מההשתתפות בקהילה

ראשית, נשאלו המורים הלוקחים חלק בקהילות הלומדות בנוגע לשביעות הרצון הכללית שלהם מההשתתפות בהשתלמות זו. בנוסף, נשאלו המורים בנוגע להיבטים נוספים הנגזרים מעצם ההשתתפות בקהילה לומדת, כגון מידת התרומה והרלוונטיות של ההשתלמות בקהילה לעבודתן, מידת הפרקטיות שלה עבורם, וכן לגבי חיזוק קשרים עם מורים אחרים ויצירת מסגרת להתייעצות בעת הצורך.

תרשים 12: דיווחי המורים בנוגע לשביעות הרצון מההשתתפות בקהילות הלומדות

באופן כללי, שביעות הרצון של המורים מההשתתפות בקהילות הלומדות גבוהה, בפרט בכל הקשור לרלוונטיות לעבודת המורה לאנגלית בכיתה ולתועלת הפרקטית שלה; כ-

90% מהמורים שבעי רצון מהשתתפותם בקהילות באופן כללי וחשים כי הקהילה פרקטית ורלוונטית לעבודתם כמורים. בנוסף, 85% מהמורים חשים כי המפגשים בקהילה תורמים לעבודתם בכיתה. שביעות רצון נמוכה במעט נרשמה בכל הנוגע לחיזוק הקשר המקצועי עם מורים אחרים וליצירת מסגרת להתייעצות ולהעלאת קשיים (72% - 75%).

בבחינת ההבדלים בין המורים לשלבי הגיל השונים בנוגע לשביעות הרצון מהקהילה ומהיבטיה השונים לא נמצאו הבדלים מובהקים.

נתונים אלו בנוגע לשביעות הרצון של המורים מההשתתפות בקהילות מתכתבים עם ממצאי ההערכה האיכותנית המקדימה שנערכה בשנת תשע"ז; בדומה להלך הרוח שעלה בהערכה האיכותנית שנערכה שנה קודם לכן, נראה כי כל המרכיבים הקשורים לשביעות הרצון הכללית מהקהילות, ובעיקר לפרקטיות ולרלוונטיות שלהן לעבודת המורה בכיתה זכו להערכה רבה מאוד בקרב המורים הלוקחים בהן חלק, החשים כי תרומתן בנושאים אלה רבה עבורם. עם זאת, העדויות על מימוש המרכיבים שעליהם מבוססת קהילה מקצועית לומדת, כגון חיזוק קשרים מקצועיים עם מורים אחרים וכן יצירת כר פורה להתייעצות ולהעלאת קשיים התממשו באופן חלקי בלבד, ונראה כי נושאים אלו זקוקים לחיזוק ולמינוף נוסף.

כמו כן, בשנת תשע"ז נערכה בראמ"ה הערכה של התוכנית הלאומית לקידום האנגלית, שבמסגרתה נשאלו המורים לאנגלית לגבי השתתפותם בקהילות למידה באנגלית ולגבי תרומתן הנתפסת. המורים אשר השיבו כי הם משתתפים בקהילות למידה נשאלו מהי מידת הרלוונטיות ומידת התרומה שלהן בעבורם. כ-80% מקרב המורים סבורים כי קהילות הלמידה רלוונטיות להוראת האנגלית במידה רבה או רבה מאוד וכ-70% חשים כי קהילות הלמידה תורמות לעבודתם בהוראת האנגלית. הערכות אלו נמוכות במקצת בהשוואה להערכות שנתנו המורים המשתתפים בקהילות בשנת תשע"ח.

חט"ע	חט"ב	יסודי	
77%	77%	79%	הקהילה הלומדת רלוונטית לעבודתך בהוראת האנגלית
68%	72%	68%	הקהילה הלומדת תורמת לעבודתך בהוראת האנגלית

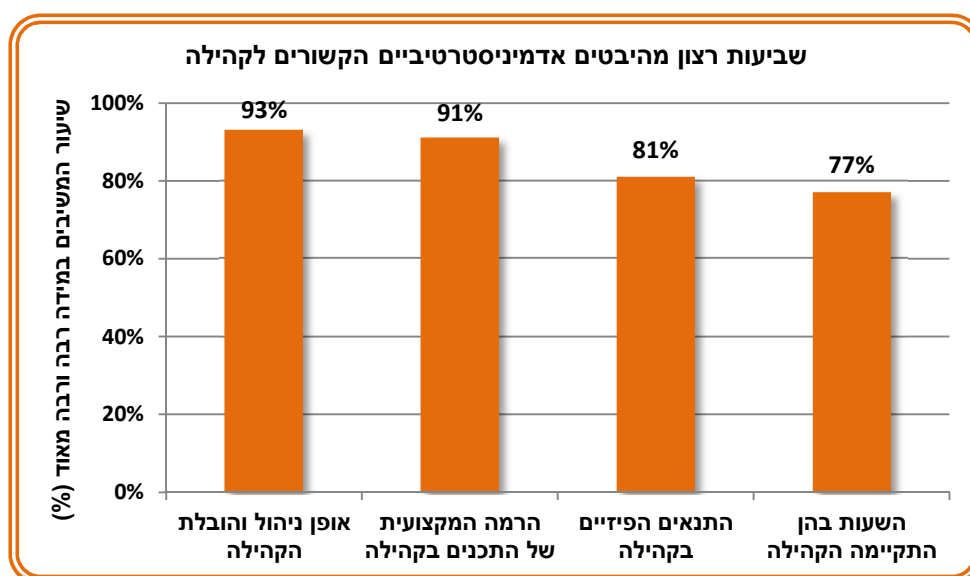
3.2. שביעות רצון המורים מהיבטים אדמיניסטרטיביים הקשורים

לקהילה

לצד העיסוק בשביעות הרצון של המורים מההשתתפות בקהילות באופן כללי ומההיבטים הקשורים למטרות הליבה של התוכנית, נבחנו גם היבטים אדמיניסטרטיביים הקשורים לניהול הקהילות, העלולים להשפיע על שביעות רצון המורים. במסגרת שאלות אלו נתבקשו המורים לציין מהי מידת שביעות רצונם מאופן ניהול הקהילה, מהרמה המקצועית של התכנים ומהתנאים הפיזיים והשעות שבהן התקיימה הקהילה.

תרשים 13: דיווחי המורים על שביעות הרצון מהיבטים אדמיניסטרטיביים הקשורים

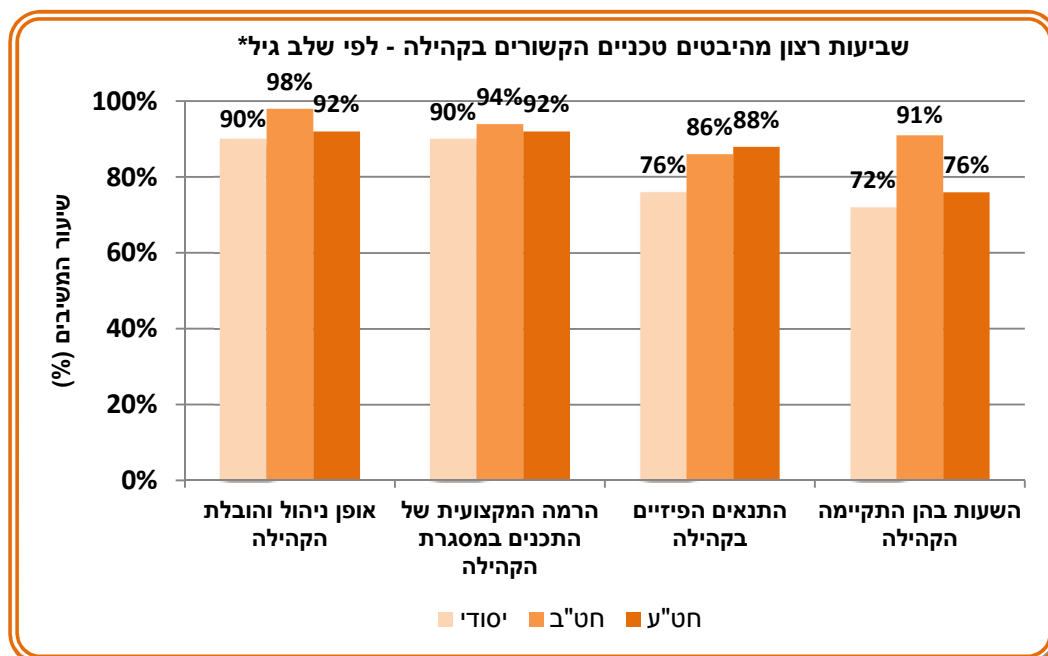
לקהילה

באופן כללי, שביעות הרצון של המורים מאופן הניהול וההובלה של הקהילות וכן מהרמה המקצועית של התכנים שהועברו במסגרתן גבוהים מאוד (מעל 90%), בעוד הערכות נמוכות במעט, אם כי גם הן גבוהות יחסית (סביב ה-80%) ניתנו בנוגע להיבטים הטכניים - התנאים הפיזיים במפגשי הקהילה והשעות שבהן התקיימה הקהילה.

בבדיקת ההבדלים לפי שלב גיל נמצאו הבדלים מובהקים בין מורים המלמדים ביסודי לבין מורים המלמדים בחט"ב. בתרשים הבא מוצגים הנתונים בחלוקה לפי שלב גיל.

תרשים 14: דיווחי המורים על שביעות הרצון מהיבטים אדמיניסטרטיביים הקשורים לקהילה לפי שלב גיל

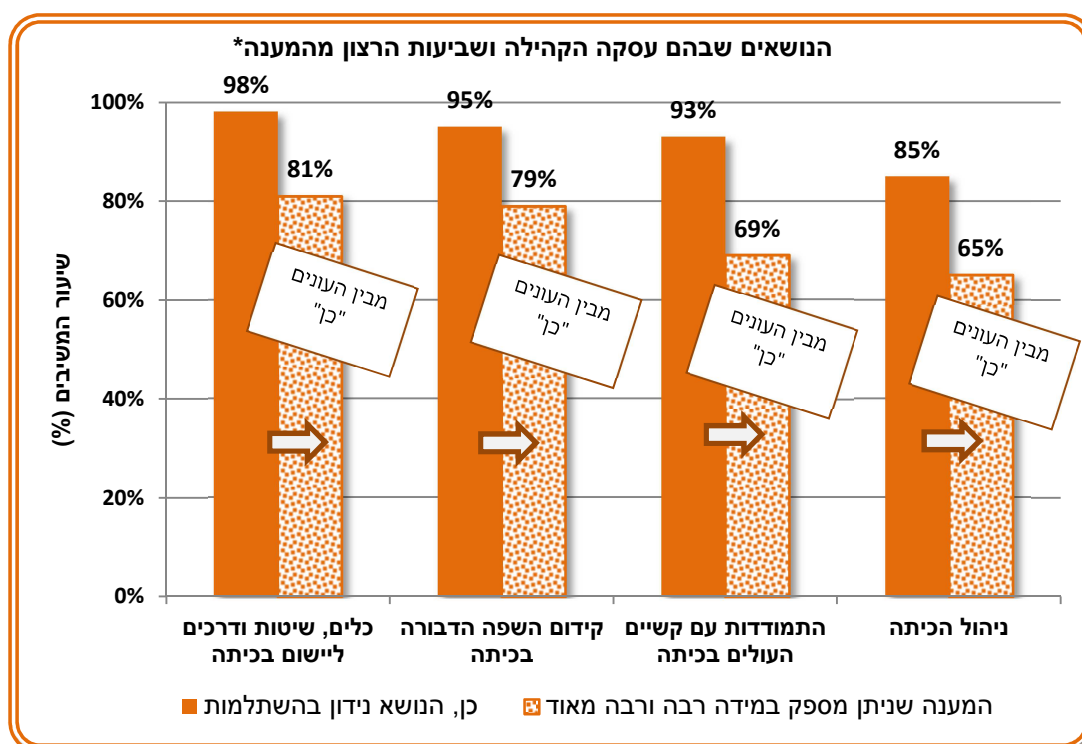
*בניתוח השונות נמצאו הבדלים מובהקים בשביעות הרצון מאופן ניהול והובלת הקהילה ($P < 0.05$), $F(303) = 3.387$, $P < 0.05$, ומהשעות שבהן התקיימה הקהילה $F(300) = 5.207$, $P < 0.05$, בין מורים ביסודי למורים בחט"ב;

גם בנוגע להיבטים הטכניים הקשורים לקהילה, ניתן לראות דמיון לרשמים שעלו בהערכה האיכותנית המקדימה, שבמסגרתה עלה קול דומיננטי בנוגע להערכה שרוחשים המורים בקהילות למובילות הקבוצות על רמתן המקצועית ועל אופן ניהול והובלת ההשתלמות. לצד זאת, עלו תלונות בנוגע לתנאים הפיזיים שבהם התקיימו חלק ממפגשי הקהילות.

3.3 שביעות רצון המורים מהנושאים שנידונו במסגרת הקהילות

שביעות הרצון של המורים המשתתפים בקהילות נגזרת בין היתר גם מהתכנים שהועברו במפגשים, ממידת העיסוק בהם וכן מהמענה שניתן בכל נושא. על כן, חשוב היה לבחון אם התכנים שהוגדרו כמרכזיים בהשתלמות על ידי מובילי התוכנית אכן קיבלו את מקומם הראוי במסגרת הקהילות ואם לדעת המורים ניתן מענה מספק לצורכיהם בכל נושא. בהתאם לכך, הוצגו למורים מספר נושאים מרכזיים, והם נשאלו אם נושאים אלו נידונו במסגרת ההשתלמות ואם לדעתם המענה שניתן בנושא זה היה מספק עבורם.

תרשים 15: דיווחי המורים על נושאים שנידונו בקהילות ושביעות הרצון מהמענה

* רק המורים שציינו כי הנושא נידון בכיתה נשאלו אם לדעתם המענה באותו הנושא היה מספק.

באופן כללי, חשוב לציין כי לדברי הרוב המכריע של המורים, הנושאים המרכזיים שהוגדרו על ידי מובילי התוכנית כנושאים חשובים אכן נידונו במסגרת המפגשים בקהילות הלומדות. עוד ניתן לראות כי מדרג הנושאים שלפי דיווחי המורים נידונו במסגרת המפגשים בקהילה דומה למדרג שנוצר בנוגע למענה שניתן בכל נושא, כלומר הנושאים, שנידונו בהשתלמות, על פי דיווח של שיעור ניכר מהמורים, הם גם אלה שבהם המענה היה המספק ביותר לדעתם; באופן ספציפי, שיעור גבוה מאוד של מורים (בין 93% ל-98%) דיווחו כי במסגרת ההשתלמות הם דנו בכלים, בשיטות ובדרכים ליישום מידי בכיתה, בקידום השפה הדבורה בכיתה וכן בהתמודדות עם קשיים העולים בכיתה. שיעורים נמוכים במעט בקרב המורים ציינו כי דנו במסגרת המפגשים בניהול הכיתה (85%). כאמור, לגבי כל אחד מן הנושאים, המורים שציינו כי הוא אכן נידון במסגרת הקהילות – נשאלו בנוגע למענה שניתן בנושא. כ-80% מהם ציינו כי המענה בנושא כלים, שיטות ודרכים ליישום בכיתה וכן בסוגיית קידום השפה הדבורה היה מספק במידה רבה ורבה מאוד. שיעורים נמוכים יותר של מורים שבעי רצון מהמענה שניתן בנוגע להתמודדות עם קשיים שעולים בכיתה ועם ניהול הכיתה (בין 65% לכ-70%).

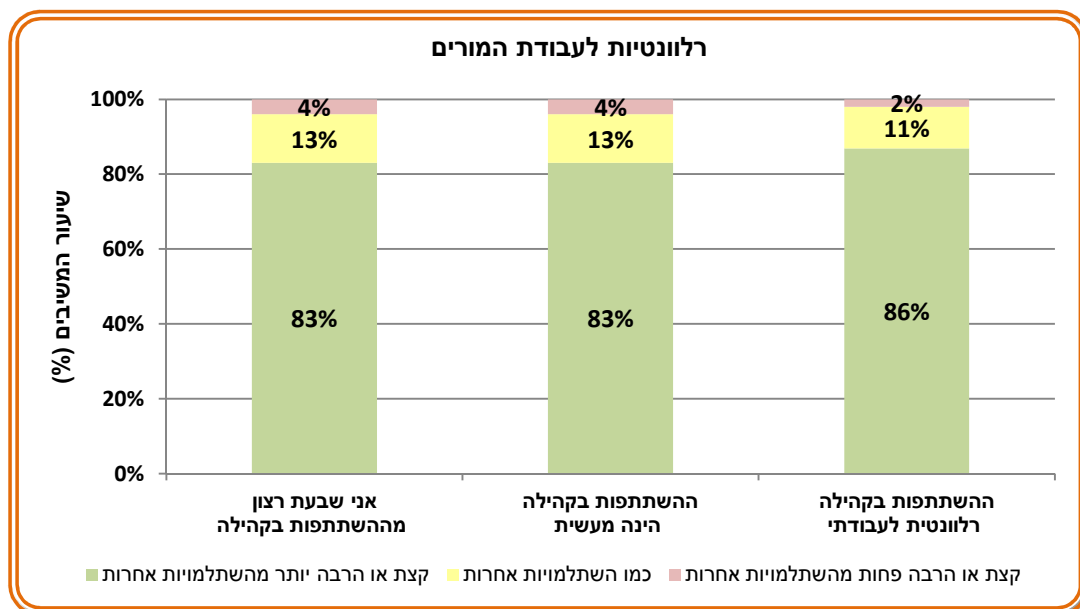
בבחינת ההבדלים בין מורים המלמדים בשלבי הגיל השונים וכן בין מורים המשתתפים בתוכנית במשך שנה ובין אלה שלוקחים בה חלק במשך שנתיים רצופות לא נמצאו הבדלים מובהקים בנושאים אלו.

3.4. רלוונטיות לעבודת המורה

3.4.1. רלוונטיות בהשוואה להשתלמויות אחרות

המטרות המרכזיות של ההשתלמות הן יצירת קהילה לומדת שבמסגרתה ייווצר קשר מקצועי משמעותי ומפרה בין המורים לאנגלית במהלך ההשתלמות ולאחריה, וכן חשיפה של המורים לתכנים הרלוונטיים לעבודתם ובפרט לקידום השפה הדבורה בכיתה. על כן, מעבר לבחינת שביעות הרצון מההיבטים השונים של ההשתתפות בקהילה בפני עצמם, חשוב לבחון את שביעות הרצון של המורים מההשתלמות ואת מידת הרלוונטיות והפרקטיות שלה בעבורם בהשוואה להשתלמויות אחרות שבהן לקחו חלק.

תרשים 16: דיווחי המורים על הרלוונטיות של הקהילות

גם בבחינת ההשתלמות בהשוואה להשתלמויות אחרות, רמת ההערכות שניתנו על ידי המורים גבוהה ומציירת את ההשתלמות כמעשית ורלוונטית; מרבית המורים (כ-85%) שבעי רצון מההשתתפות בקהילה קצת או הרבה יותר מהשתלמויות אחרות, והם חשים כי היא מעשית ורלוונטית לעבודתם בהשוואה להשתלמויות אחרות.

לא נמצאו הבדלים מובהקים בנושאים אלה בין מורים המלמדים בשלבי הגיל השונים וכן בין מורים המשתתפים בתוכנית שנה ובין אלה המשתתפים בה במשך שנתיים ברציפות.

3.4.2. קבלת כלים יישומיים לעבודה בכיתה

כהמשך ישיר לבחינת הרלוונטיות לעבודת המורים בכיתות, נשאלו המורים אם הם חשים שקיבלו כלים יישומיים לעבודה בכיתה במסגרת הקהילה. מרבית המורים (82%) מדווחים כי הם חשים שקיבלו במסגרת הקהילה כלים יישומיים לעבודתם בכיתה, ללא הבדלים

משמעותיים בין מורים המלמדים בשלבי הגיל השונים וכן בין מורים שהשתתפו בתוכנית בתשע"ח בלבד לבין אלה שהשתתפו בה גם בתשע"ז וגם בתשע"ח.

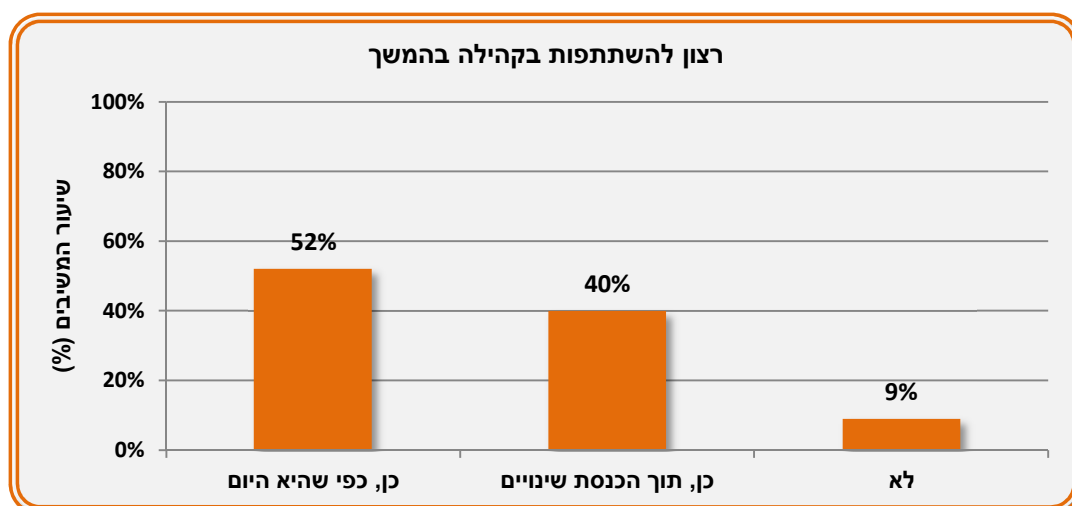
להלן הנושאים המרכזיים שלגביהם ציינו המורים כי קיבלו כלים במסגרת ההשתתפות בקהילה:

- ✓ **רעיונות לפעילויות ודרכי הוראה חדשות:** שילוב פעילויות מגוונות ויצירתיות בכיתה, דרכי הוראה חדשות, התנסות פרקטית ליישום בכיתה, הפעלות, מחקרים וכלי הוראה עדכניים
- ✓ **כלים לעידוד השפה הדבורה בכיתה:** כלים יישומיים לעידוד השפה הדבורה בקרב התלמידים, כיצד להכין דיבייט והתדיינות באנגלית, עידוד השיח באנגלית, שיפור הביטחון העצמי בדיבור באנגלית
- ✓ **חשיפה לרעיונות וכלים דיגיטליים:** חשיפה לאתרים שבהם רעיונות להפעלות ודרכי הוראה, כלים דיגיטליים חדשים כגון google class room
- ✓ **כלים לניהול הכיתה והתמודדות עם קשיים:** מתן כלים להתמודדות עם בעיות משמעת וקונפליקטים בכיתה, התייחסות לשאלות ודילמות של תלמידים, מתן מענה דיפרנציאלי ומותאם לתלמידים השונים, התמקדות בנקודת המבט של התלמיד
- ✓ **חשיפה ושיתוף מניסיון של מורים אחרים:** שיתוף חומרי למידה וחשיפה לניסיון של מורים אחרים בשטח, הפריה הדדית.

3.5. רצון להמשיך השתתפות בקהילות הלומדות

לצד שביעות הרצון הגבוהה שהביעו מרבית המורים מההשתתפות בקהילות ומאופן התנהלותן, מעניין לבחון אם הם רואים בהן כלי עזר הכרחי גם להמשיך הדרך לאור הפירות שמניבה הקהילה והרלוונטיות המשמעותית לעבודתם. על כן, נשאלו המורים אם היו מעוניינים לקחת חלק בקהילות הלומדות גם בהמשך ואם כן - באיזו מתכונת.

תרשים 17: דיווחי המורים על הרצון להמשיך השתתפות בקהילות הלומדות

הרוב המכריע של המורים (מעל 90%) מעוניינים לקחת חלק בקהילות הלומדות גם בהמשך במתכונת כזו או אחרת; כמחצית מעוניינים להשתתף בקהילות כפי שהן היום ו-40% מעוניינים בכך עם הכנסת שינויים. עם זאת, כעשירית מהמורים לא מעוניינים להשתתף בהמשך בקהילות הלומדות.

המורים שציינו כי מעוניינים להכניס שינויים לתוכנית, הדגישו את הנושאים הבאים:

- ✓ **דגש על פרקטיקה:** הכנסת יותר סימולציות ותצפיות, מתן כלים להתמודדות עם תלמידים מתקשים בכיתה, שההשתלמות תהיה פרקטית ומעשית יותר
- ✓ **מיקום ושעות הקהילות:** חלק מהמורים מעוניינים שהקהילות יהיו קרובות יותר למקום מגוריהם, וכן שהקהילות יפעלו בשעות הערב המאוחרות יותר.
- ✓ **השפה הדבורה:** מיקוד רב יותר בתחומי השפה הדבורה, בכישורי שמיעה והבנת הנקרא, הקפדה על התנהלות באנגלית בלבד
- ✓ **הפרדה בין מורים בשלבי הגיל השונים:** עקב צרכים שונים יש לבצע הפרדה בין מורים בשלבי הגיל השונים, בפרט ביו מורי היסודי למורים בחט"ע
- ✓ **הפרדה בין מורות שלוקחות חלק בקהילות שנה ראשונה לבין משתתפות חוזרות:** ריענון הנושאים עבור משתתפות בשנה השנייה לתוכנית, לשנות מתכונת משנה לשנה

לסיכום

ככלל, **שביעות הרצון הכללית של המורים מההשתתפות בקהילות וממידת הרלוונטיות שלהן ותרומתן עבודה היא גבוהה** (בין 85% ל-92%). כל המרכיבים הקשורים ליצירת קהילה זכו להערכות נמוכות מעט יותר בקרב מורים; כ-75% מהם חשים כי הקהילה חיזקה קשרים מקצועיים עם מורים אחרים ושיצרה עבורם מסגרת להתייעצות ולהעלאת קשיים.

גם שביעות הרצון מהיבטים אדמיניסטרטיביים הקשורים לתוכנית הייתה גבוהה יחסית, ובתוך כך הערכות גבוהות יותר (יותר מ-90%) ניתנו בנוגע לאופן ניהול הקהילה ולרמה המקצועית של התוכנית והערכות נמוכות במעט אם כי גבוהות יחסית אף הן, ניתנו בנוגע לסביבה הפיזית ולשעות שבהן התקיימו הקהילות (סביב ה-80%).

הנושאים המרכזיים שהוגדרו על ידי מובילי התוכנית כחשובים אכן נידונו במסגרת המפגשים בקהילות הלומדות. עוד ניתן לראות כי הנושאים שנידונו בהשתלמות, על פי דיווחי שיעור ניכר מהמורים, הם גם אלה שהמענה שניתן בהם היה המספק ביותר לדעתם; רובם המכריע של המורים (93%-98%) ציינו כי במסגרת הקהילות היה עיסוק בכלים ושיטות ליישום בכיתה, בשפה הדבורה ובהתמודדות עם קשיים העולים בכיתה. 85% ציינו כי דנו גם בניהול הכיתה. אשר למענה שניתן בנושאים אלו, ציינו כ-80% מהמורים כי המענה בנוגע ליישום בכיתה

ולקידום השפה הדבורה היה מספק, כ-70% מהם ציינו מענה מספק בנוגע להתמודדות עם קשיים בכיתה וכשני שלישים – לגבי ניהול הכיתה.

גם בבחינת ההשתלמות בהשוואה להשתלמויות אחרות, **ההערכות שניתנו על ידי המורים גבוהות ומציירות את ההשתלמות כמעשית וכלוונטית**; מרבית המורים (כ-85%) שבעי רצון מההשתתפות בקהילה קצת יותר או הרבה יותר משביעות רצונם ביחס להשתלמויות אחרות, וכמו כן הם חשים כי ההשתלמות מעשית ורלוונטית לעבודתם יותר מאשר השתלמויות אחרות. כמו כן, **מרבית המורים (82%) מדווחים כי הם חשים שקיבלו במסגרת הקהילה כלים יישומיים לעבודתם בכיתה.**

מעל 90% מהמורים מעוניינים להמשיך לקחת חלק בקהילות הלומדות; כמחצית מעוניינים להמשיך בהן במתכונתן הנוכחית וכ-40% - עם הכנסת שינויים.

פרק 4

**תפיסת השינוי
בהוראה בעקבות
ההשתתפות בקהילות**

4. תפיסת השינוי בהוראה בעקבות

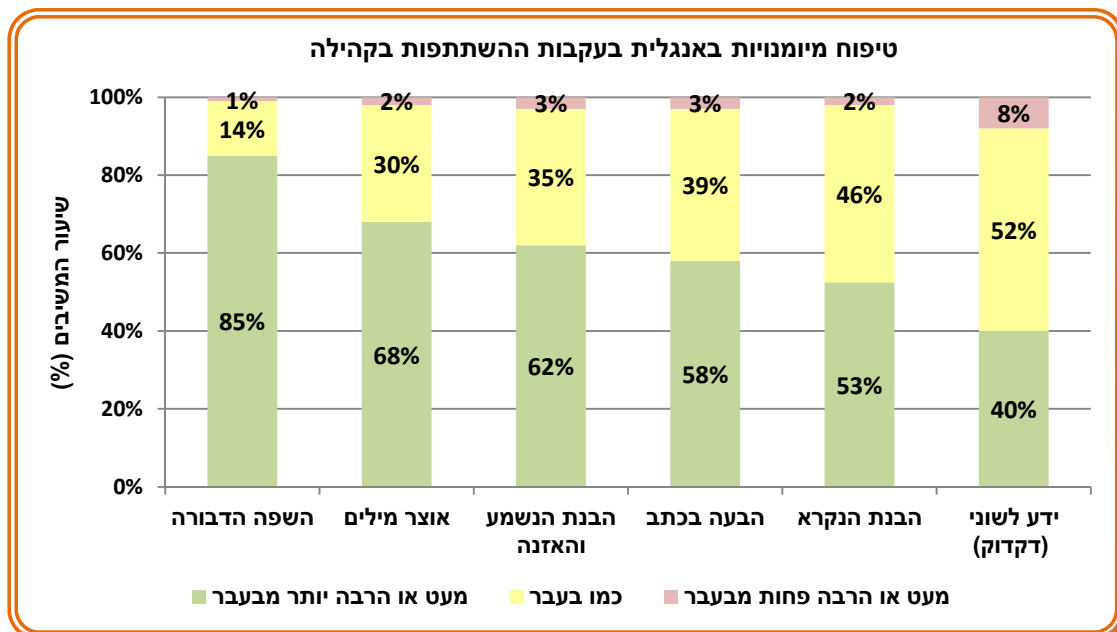
ההשתתפות בקהילה הלומדת

כאמור, כחלק מהתוכנית הלאומית לקידום לימודי האנגלית הוקמו הקהילות הלומדות, אשר אחד מהנושאים המרכזיים שהן עוסקות בהם הוא קידום השפה הדבורה בכיתות, בדגש על פרקטיקות המובילות לאינטראקציה דבורה בשעורי האנגלית. השאיפה היא שבמסגרת ההשתתפות בקהילות ירכשו המורים לאנגלית כלים מעשיים ככל האפשר לניהול טוב יותר של הוראת האנגלית בכיתות וכן לקידום השפה הדבורה ומיומנויות נוספות באנגלית. בפרק הנוכחי ננסה להבין אם המורים שלקחו חלק בקהילות הלומדות עובדים יותר על טיפוח מיומנויות באנגלית וכן אם מנהלים את השיעורים בצורה אחרת בעקבות ההשתתפות בקהילות.

4.1. טיפוח מיומנויות באנגלית

על מנת להבין אם המורים לאנגלית חשים שהם קיבלו במסגרת הקהילות כלים לקידום מיומנויות הוראה שונות בקרב התלמידים וכן אם הם עושים בהן שימוש, הם נתבקשו לציין לגבי מספר מיומנויות באיזו תדירות הם עובדים על טיפוחן בעקבות ההשתתפות בקהילות. לגבי כל אחת מן המיומנויות הללו הם נתבקשו לציין אם בשנה האחרונה, בעקבות ההשתתפות בקהילה, הם עבדו על כל נושא יותר, כמו בעבר או פחות מאשר בעבר.

תרשים 18: דיווחי המורים על טיפוח מיומנויות באנגלית בעקבות ההשתתפות בקהילה

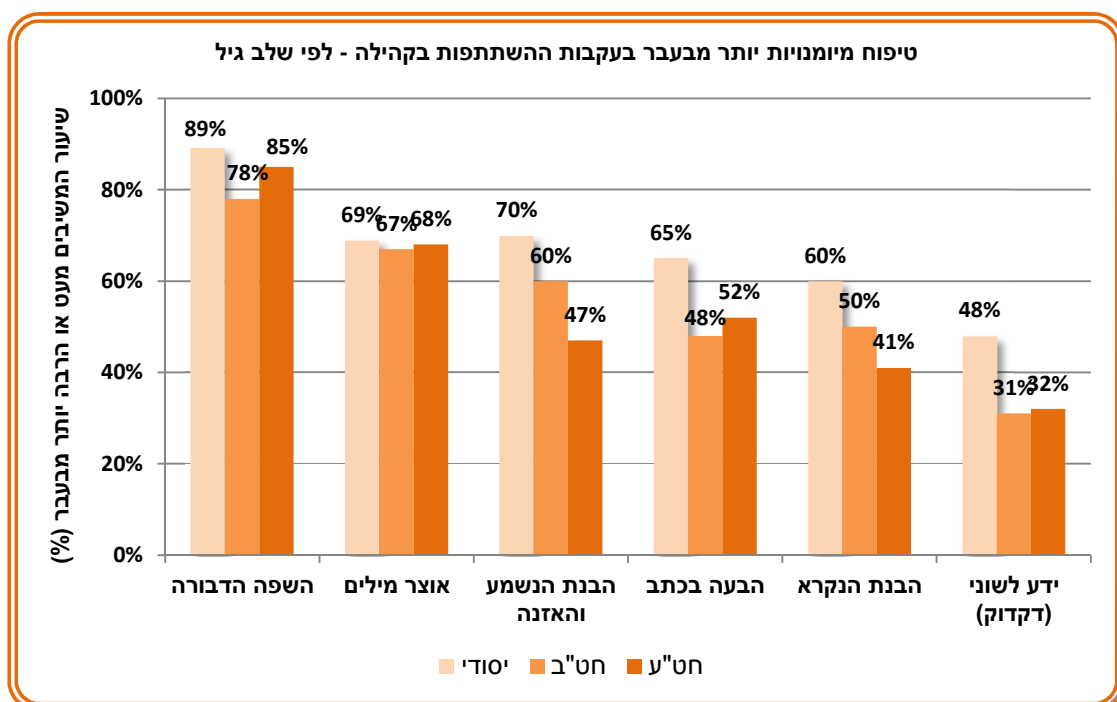
בהתאם למטרות התוכנית, שהשפה הדבורה הוגדרה כאחת המרכזיות בהן, נמצא כי השפה הדבורה הייתה המיומנות שעיסוק המורים בה בכיתה בעקבות השתתפותם בקהילה גבר בשיעור

הגבוה ביותר; 85% מהמורים ציינו כי בעקבות ההשתתפות בקהילה הם עוסקים בקידום השפה הדבורה בקרב התלמידים מעט יותר או הרבה יותר מאשר בעבר. במדרג השני ממוקם העיסוק באוצר מילים, הבנת הנשמע והאזנה והבעה בכתב (בין כ-60% לכ-70% ציינו כי תדירות העיסוק בנושאים אלו גברה בעקבות ההשתתפות בקהילה), ולבסוף – הבנת הנקרא וידע לשוני (53%-ו-40% בהתאמה). לצד המורים שצינו כי העיסוק בנושאים השונים גבר בעקבות ההשתתפות בקהילה, קיים שיעור לא מבוטל המעיד על סטאטוס-קוו בעיסוק בהשוואה לעבר: בין 30% ל-40% ציינו כי לא חל שינוי בתדירות העיסוק שלהם בכיתה בכל הקשור לאוצר מילים, הבנת הנשמע והאזנה והבעה בכתב, 46% דיווחו כך בנוגע להבנת הנקרא ומעל מחצית בנוגע לידע לשוני. שיעור המדווחים על עיסוק בתדירות נמוכה יותר מאשר בעבר בעקבות ההשתתפות בקהילות נמוך ואינו עולה על 10% בכל אחד מן הנושאים.

אף שלא נמצאו הבדלים מובהקים בהערכות המורים בנוגע לטיפול המיומנויות בעקבות ההשתתפות בקהילה, ניתן להבחין בדפוס שלפיו ברוב המיומנויות שיעור המורים בשלב היסודי המדווחים כי הם עובדים בנושא יותר מאשר בעבר גבוה יותר בהשוואה למורים לאנגלית ליתר שלבי הגיל.

תרשים 19: דיווחי המורים על טיפוח מיומנויות באנגלית בעקבות ההשתתפות בקהילה.

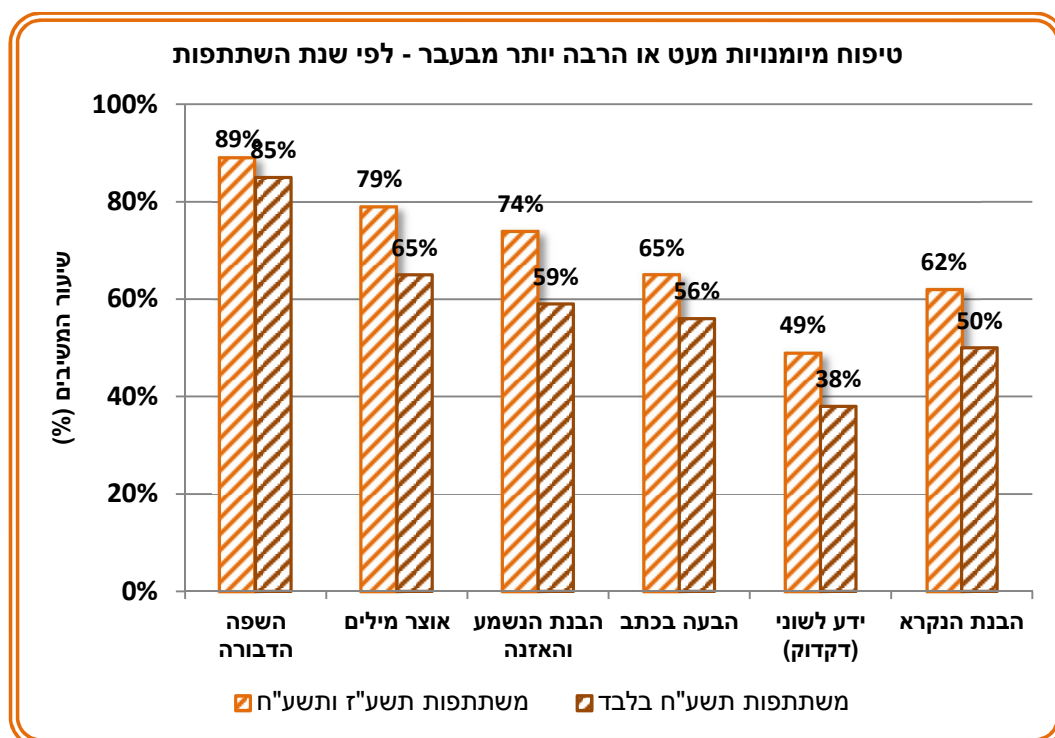
לפי שלב גיל

כמו כן, לא נמצאו הבדלים מובהקים בהערכות בנוגע לטיפול המיומנויות בעקבות ההשתתפות בקהילה בין מורים שהשתתפו בקהילה לומדת בשנת תשע"ח בלבד ובין מורים שהשתתפו בה בתשע"ז ובתשע"ח. עם זאת, ניתן לראות כי מורים שהשתתפו בקהילות במשך שנתיים (תשע"ז ותשע"ח) מדווחים בשיעור גבוה יותר על עיסוק בכל אחת ממיומנויות האנגלית בעקבות ההשתתפות בקהילה בהשוואה למורים שהשתתפו בקהילות בשנת תשע"ח בלבד, ייתכן שניתן לייחס זאת לכך שלרשותם של המורים שלומדים בקהילה במשך שנתיים ברציפות זמן רב יותר ליישום המיומנויות שרכשו.

תרשים 20: דיווחי המורים על טיפוח מיומנויות באנגלית בעקבות ההשתתפות בקהילה.

לפי שנת ההשתתפות

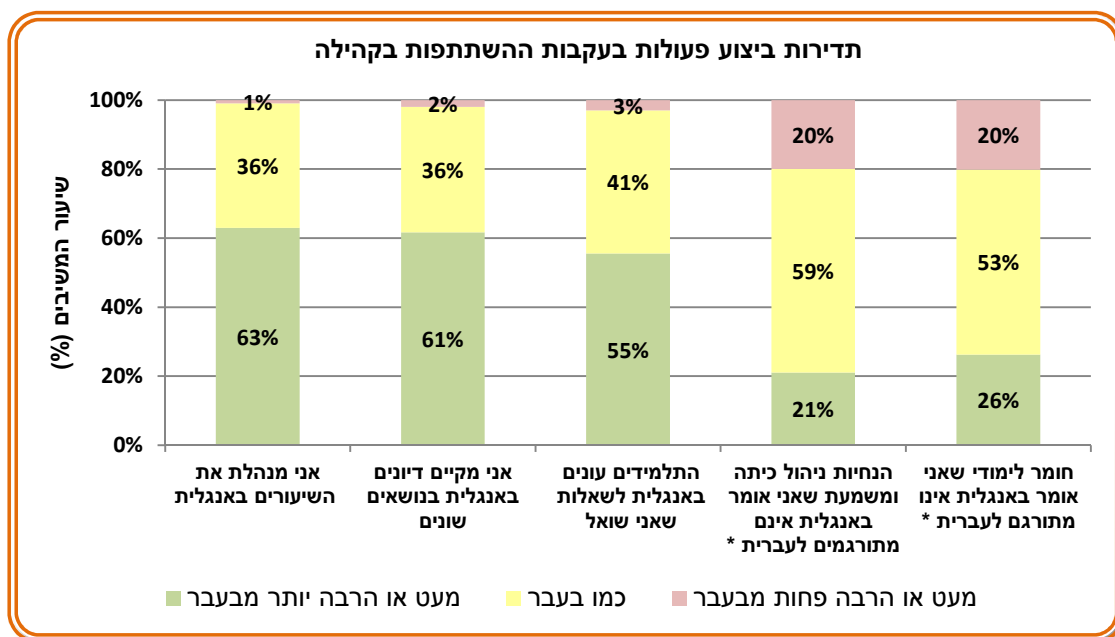

גם בהערכה האיכותנית שנערכה בשנת תשע"ז עלה בקרב המרואיינים כי קיימת חשיבות רבה בקידום השפה הדבורה בכל שכבות הגיל. התפיסה הרווחת הייתה שההשתלמות אכן מחדדת ומקדמת את העיסוק בתחום זה בכיתה. זאת ועוד, התוכנית נתפסת כתורמת לקידום היכולות בתחום השפה הדבורה וכמעניקה כלים ושיטות לעידודה. חלק מהמרואיינים דיווחו על יישום מוצלח בכיתה של הכלים והשיטות שספגו בקבוצה ועל קבלתם בקרב התלמידים.

4.2. אופן ניהול השיעור והעברת החומר

נוסף על טיפוח מיומנויות שונות כחלק מלימוד השפה האנגלית, נשאלו המורים על אופן ניהול השיעורים, בהתייחסות לשינויים בעקבות ההשתתפות בקהילה. בהקשר זה נשאלו המורים לגבי השפה שבה הם מנהלים את השיעורים, לגבי קיום דיונים באנגלית ולגבי התדירות שבה הם מתרגמים לעברית חומר לימודי בכיתה.

תרשים 21: דיווחי המורים על אופן ניהול השיעור והעברת החומר

* נוסח ההיגדים בשאלון היו "חומר לימודי שאני אומר באנגלית אני מתרגם לעברית" ו- "הנחיות ניהול כיתה ומשמעת שאני אומר באנגלית אני מתרגם לעברית". לצורך הדיווח בדוח נוסח ההיגד מחדש, כך שערך גבוה יותר בהיגד ישקף מצב רצוי יותר, בדומה לשאר ההיגדים.

באופן כללי, מעל מחצית מהמורים דיווחו כי הם מנהלים את השיעורים באנגלית, מקיימים דיונים באנגלית וכן שהתלמידים עונים באנגלית לשאלות מעט יותר או הרבה יותר מאשר בעבר (בין 55% ל-62%). כמו כן, בנוגע לנושאים אלו כ-40% מהמורים ציינו כי הם פעולות אלו מתרחשות באותה התדירות שהתרחשו בה בעבר. בנוגע לפעולות העוסקות בתרגום של חומר לימודי והנחיות נראה כי יש פחות שינוי – יותר ממחצית המורים דיווחו כי הן נעשות באותה התדירות כבעבר, וכרבע דיווחו שאינם מתרגמים לעברית יותר מאשר בעבר.

לא נמצאו הבדלים מובהקים בין מורים בשלבי הגיל השונים וכן בין מורים שהשתתפו במשך שנה או שנתיים בקהילות.

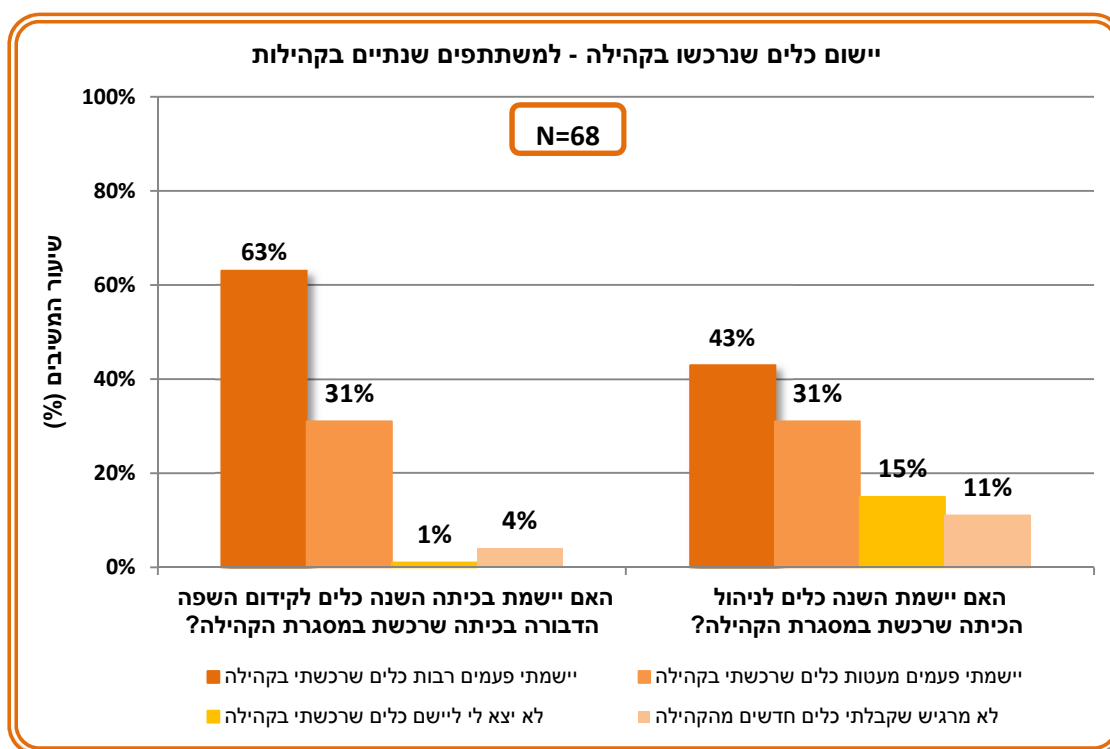
4.3. יישום כלים מההשתלמות בקרב מורים בשנה השנייה

לתוכנית

אוכלוסיית המורים שענתה על הסקר מורכבת כאמור ממורים אשר השתתפו בקהילות לראשונה בשנת תשע"ח וכן ממורים שהשתתפו בה גם בתשע"ז וגם בתשע"ח, כלומר שנתיים ברצף. מורים שבזמן העברת השאלון לקחו חלק בתוכנית בפעם השנייה, במהלך השנה השנייה להפעלתה, היו כבר לאחר חשיפה בת שנה שלמה לכלים ולתכנים שהועברו במסגרת הקהילות, ועל כן היה מעניין לבחון אם כבר בשנת תשע"ח החלו ליישם במסגרת עבודתם בכיתות. על כן, רק המורים שהשתתפו בקהילות גם בשנת תשע"ז וגם בשנת תשע"ח נשאלו אם הם יישמו בשנת תשע"ח כלים לקידום השפה הדבורה ולניהול הכיתה אשר רכשו במסגרת ההשתלמות.

תרשים 22: דיווחי מורים שהשתתפו שנתיים בקהילות הלומדות על יישום כלים שנרכשו

בקהילה

על פי דיווחי המורים שהשתתפו בקהילות גם בתשע"ז וגם בתשע"ח, **שיעור המיישמים בכיתה כלים לקידום השפה הדבורה שרכשו במסגרת הקהילות, גבוה בהשוואה לדיווחים על יישום כלים לניהול הכיתה**; באופן ספציפי עולה כי בנוגע לכלים לקידום השפה הדבורה בכיתה בעקבות ההשתתפות בקהילה, קרוב לשני שלישים (63%) מהמורים דיווחו כי הם יישמו כלים אלו פעמים רבות, כ-30% דיווחו כי יישמו אותם פעמים מועטות ושיעור המדווחים שלא קיבלו כלים או לא יישמו כלל זניח (עד 4%). לגבי כלים לניהול הכיתה - 43% מהמורים דיווחו כי יישמו כלים אלו פעמים רבות בכיתה, כ-30% - פעמים מעטות, 15% דיווחו כי לא יישמו כלים שרכשו בקהילה וכ-10% דיווחו כי אינם חשים שקיבלו כלים חדשים בקהילה הלומדת.

לסיכום

מבין שלל המיומנויות שבהן עסקו המורים במסגרת הקהילות, **השפה הדבורה הוגדרה כמיומנות בה העיסוק בכיתה גבר בשיעור הגבוה ביותר** בעקבות ההשתתפות בקהילה (85% ציינו כך). במדרג השני ממוקם העיסוק באוצר מילים, הבנת הנשמע והאזנה והבעה בכתב (בין כ- 60% לכ-70%), ולבסוף – הבנת הנקרא וידע לשוני (53% ו- 40% בהתאמה). לעומת המורים שצינו כי העיסוק בנושאים השונים גבר בעקבות ההשתתפות בקהילה, קיים שיעור לא מבוטל של מורים המעידים כי לא חל שינוי בעיסוק בנושאים השונים בהשוואה לעבר (30% - 50%).

כמו כן, בנוגע לרוב המיומנויות, שיעור המורים מקרב המורים ביסודי המדווחים כי הם משקיעים בנושא יותר מבעבר גבוה יותר בהשוואה למורים ליתר שלבי הגיל. נמצא גם כי ההשקעה במיומנויות השונות בקרב מורים שמתתפים בקהילה במשך שנתיים ב גבוהה יותר בהשוואה למשתתפים בה בשנת תשע"ח בלבד.

יותר ממחצית המורים דיווחו כי במידה רבה יותר מבעבר, במעט או בהרבה יותר, הם מנהלים את השיעורים באנגלית, מקיימים דיונים באנגלית וכן שהתלמידים שלהם עונים באנגלית לשאלות. כמו כן, כ- 40% מהמורים ציינו לגבי נושאים אלו כי הם מתרחשים באותה התדירות כמו בעבר. בנוגע לפעולות העוסקות בתרגום של חומר לימודי ובהנחיות – יותר ממחצית מהם (59% ו- 53% בהתאמה) דיווחו כי הן נעשות באותה התדירות וכרבע מהמורים דיווחו שאינם עוסקים בתרגום יותר מאשר בעבר.

אשר ליישום כלים שנרכשו בקהילות בקרב מורים שמתתפים בקהילות במשך שנתיים ברצף – ניתן לראות כי **המיישמים כלים לקידום השפה הדבורה שיעורם גבוה בהשוואה לשיעור אלו המיישמים כלים לניהול הכיתה.** נתון זה תואם את הדיווחים בנוגע למידת העיסוק בכל אחד מהנושאים שהוצגו קודם לכן.

פרק 5

**יצירת קהילה לומדת
והקשר בין חבריה**

5. יצירת קהילה לומדת והקשר בין חבריה

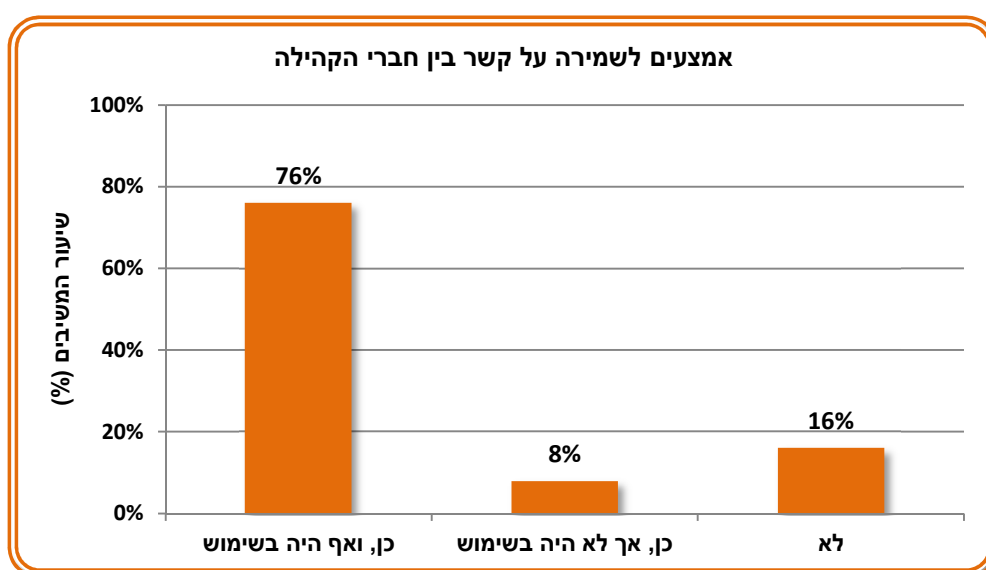
במסגרת השתתפות המורים לאנגלית בקהילות הלומדות נוצר מפגש בין מורים לאנגלית השונים זה מזה בפרמטרים כגון ותק בהוראה, מגזר שפה, הכשרה ועוד. על מנת שההשתתפות בקהילה תהיה יעילה ואפקטיבית ככל האפשר עבור כלל המורים הלוקחים בה חלק, הקשר שייווצר ביניהם במהלך המפגשים ובין המפגשים הוא נדבך מרכזי, שכן הוא מכתוב במידה רבה את שיתוף הפעולה בין המורים, כתנאי המאפשר לקהילה להמריא בעת פעילותה, וכמו כן מנבא את שיתוף הפעולה וההפריה המקצועית בין חבריה בהמשך הדרך. לצורך כך, בפרק הנוכחי נבחן את מידת הקשר שהתקיים בין המורים בקהילות במסגרת המפגשים ובפרקי הזמן שביניהם. כמו כן, ניגע בעמדות של המורים בנוגע לאווירה ששררה בקהילות, בקשר של המורים בין המפגשים ובהתייעצות בנושאים מקצועיים והפריה הדדית.

5.1. שמירה על קשר בין חברי הקהילה והתייעצות בנושאים

מקצועיים

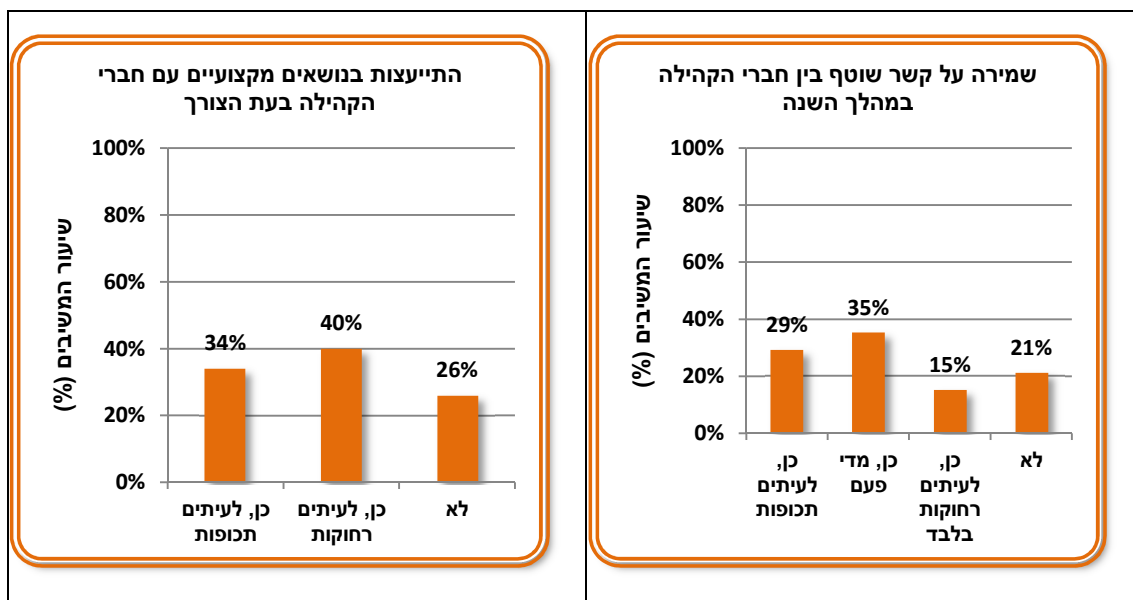
על מנת שהמורים הלוקחים חלק בקהילות הלומדות יוכלו לשמור על קשר ולהמשיך את ההפריה ההדדית וההתייעצות המקצועית ביניהם גם מעבר למפגשים עצמם, יש צורך באמצעים שיאפשרו תקשורת עצמאית בין חברי הקבוצה בהתאם לצורכיהם. על כן, בראש ובראשונה נשאלו המורים אם הוגדרו על ידי חברי הקבוצה אמצעי תקשורת ייעודיים לשמירה על קשר והתייעצות. לאחר מכן הם נשאלו אם הם נמצאים בקשר שוטף עם חברי הקהילה וכן אם הם מתייעצים איתם בנושאים מקצועיים בעת הצורך.

תרשים 23: דיווחי המורים על אמצעים לשמירה על קשר ולהתייעצות בין חברי הקבוצה

תרשים 24: דיווחי המורים על שמירה על קשר שוטף ועל התייעצות מקצועית עם חברי

הקהילה

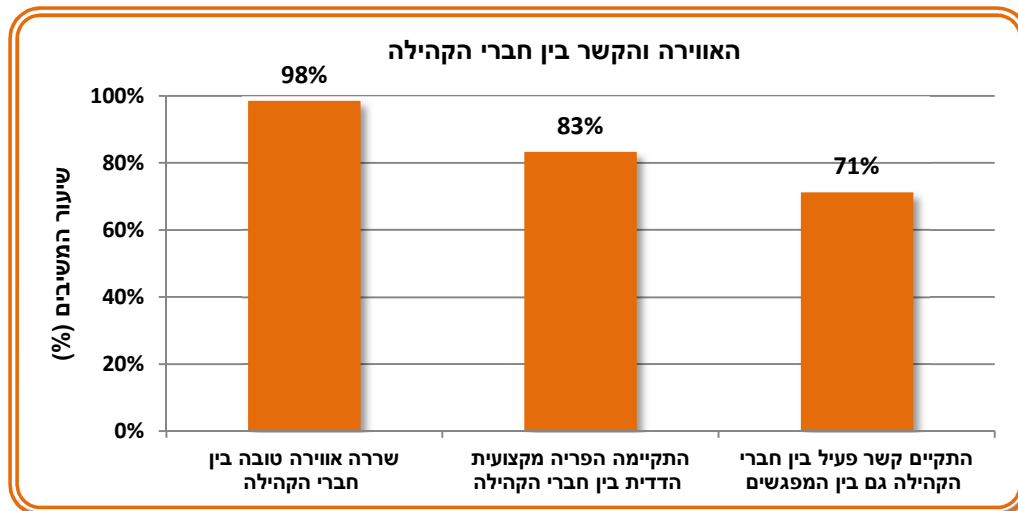

מרבית המורים (כשלושה רבעים) ציינו כי הוגדרו על ידי חברי הקבוצה אמצעי תקשורת ייעודיים כגון וואטסאפ, תפוצת מייל או דף קשר **לצורך שמירה על קשר** והתייעצות, וכמו כן שהם היו בשימוש. בנוגע לשמירה על קשר עם חברי הקהילה במהלך השנה, כ-30% מהמורים ציינו כי הם נמצאים בקשר עם מורים אחרים מהקהילה לעיתים תכופות, 35% - מדי פעם ו-15% לעיתים רחוקות בלבד. כחמישית מהמורים דיווחו כי אינם נמצאים בקשר עם חברי הקהילה כלל. **לגבי התייעצות עם חברי הקהילה בנושאים מקצועיים בעת הצורך הרוב (כ-75%) דיווחו כי הם עושים כך בתדירות כזו או אחרת:** כשליש מתייעצים בנושאים מקצועיים לעיתים תכופות ו-40% - לעיתים רחוקות. עם זאת, כרבע ציינו כי הם אינם מתייעצים עם חברי הקהילה בנושאים מקצועיים כלל.

5.2. התנאים והאווירה במסגרת הקהילה

על מנת להתרשם מהלך הרוח בקהילות השונות, מעבר לדיווחים על קיום אמצעי תקשורת וקשר שוטף, חשוב לבחון איזו אווירה שררה במסגרת הקהילות לתחושתם של המורים. לפיכך הם נשאלו על אודות האווירה ששררה בין חברי הקהילה, וכן על הקשר שנרקם גם בין המפגשים בין חברי הקהילה ועל ההפריה המקצועית ביניהם.

תרשים 25: דיווחי המורים על התנאים במסגרת ההשתתפות בקהילה:

בקרב המורים ניכרת תמימות דעים בנוגע לאווירה הטובה ששררה בין חברי הקהילה (98%). כמו כן, מעל 80% מהמורים המשתתפים בקהילות ציינו כי התקיימה הפריה מקצועית הדדית בין חברי הקהילה. עם זאת, שיעורים מעט נמוכים יותר בקרב המורים מעידים על קיום קשר פעיל בין חברי הקהילה גם בין המפגשים (כ-70%).

לא נמצאו הבדלים מובהקים בהערכות בנוגע לאווירה ולקשר בין חברי הקהילה בין מורים המלמדים בשלבי הגיל השונים וכן בין המורים המשתתפים שנה בתכנית ובין אלו המשתתפים בה במשך שנתיים בתוכנית.

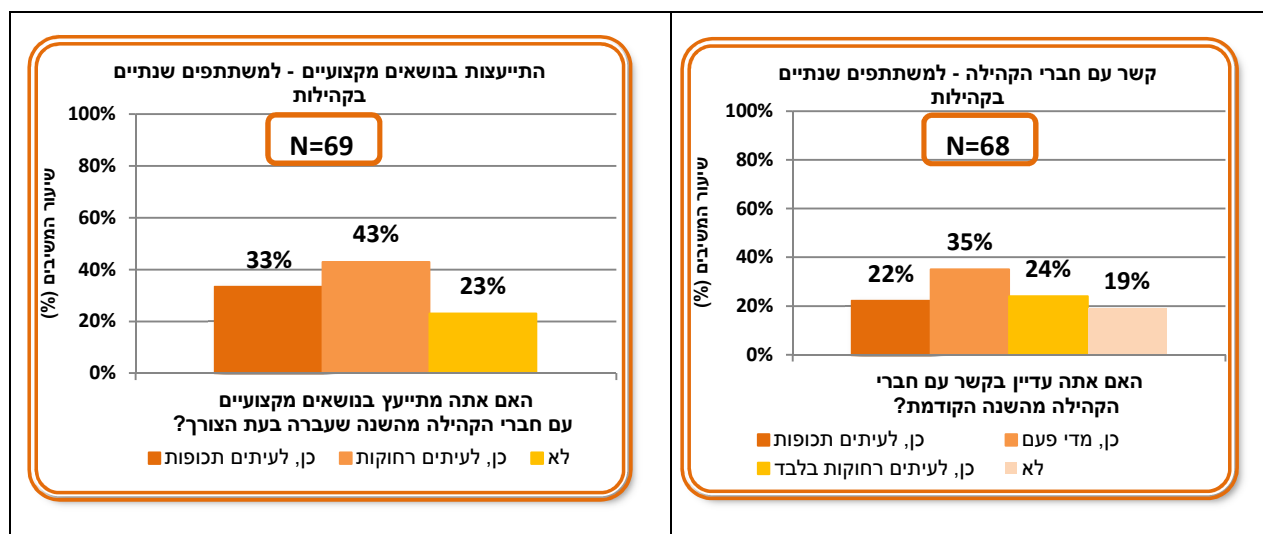
5.3. בחינת הקשר בין חברי הקהילה בקרב המשתתפים בקהילות

במשך שנתיים

מעבר לעדויות לגבי הקשר בין המורים שהשתתפו בקהילות בשנת ההערכה (תשע"ח) חשוב לבחון את הנושא מנקודת מבטם של המורים שלקחו חלק בקהילות גם בתשע"ז וגם בתשע"ח, כלומר שנתיים ברצף. למורים אלו ישנה פרספקטיבה לאחר שכבר סיימו שנה שלמה של השתלמות במסגרת הקהילות הלומדות ויכולים להעיד בנוגע לקשר המתקיים עם חברי הקהילה מהשנה הקודמת. על כן, המורים שלקחו חלק בקהילות הלומדות גם בשנת תשע"ז נשאלו בנוגע לקשר עם חברי הקהילה מהשנה הקודמת וכן לגבי התייעצות בנושאים מקצועיים בעת הצורך.

תרשים 26: דיווחי המורים שהשתתפו בקהילות במשך שנתיים בנוגע לקשר בין חברי

הקהילה

בקרב המורים שהשתתפו בקהילות בשנת תשע"ח בפעם השנייה, יותר ממחצית ציינו כי הם נמצאים בקשר עם חברי הקהילה מהשנה הקודמת (כ-20% - לעיתים תכופות וכשליש - מדי פעם). כרבע מעידים על קיום קשר לעיתים רחוקות בלבד וחמישית ציינו כי הם אינם נמצאים כלל בקשר עם חברי הקהילה מהשנה הקודמת. כמו כן, כשליש מהמורים שהשתתפו בקהילות גם בשנת תשע"ז ציינו כי הן מתייעצים לעיתים תכופות בנושאים מקצועיים עם חברי הקהילה מהשנה שעברה בעת הצורך, 43% - לעיתים רחוקות וכרבע - אינם מתייעצים כלל. באופן כללי ניתן לראות דמיון בהערכות שניתנו בנוגע לקשר בין חברי הקהילה בין המורים שהשתתפו בה בשנת תשע"ח בלבד ובין הערכותיהם של המורים שהשתתפו בה גם בתשע"ז.

מהממצאים שעלו בהערכה האיכותנית בשנת תשע"ז עלה כי במרבית הקבוצות נוצרה אווירה טובה והתגבשו קשרים חברתיים נעימים במהלך ההשתלמות. עם זאת, נראה כי במהלך השנה הראשונה שבה המורים התנסו בלמידה בקהילות קשה לדבר עדיין על יצירה של קהילה לומדת במובן העמוק של המילה. עוד עלה כי למעט מקרים שבהם מורים בקהילה השתייכו לאותו בית ספר, בדרך כלל לא נשמרו בין חברי הקבוצה קשרי גומלין חברתיים או מקצועיים גם מעבר למפגשים (אם כי בחלק מהקבוצות התקיימה פעילות כזו או אחרת באופן שוטף בקבוצת הווטסאפ של הקבוצה) - כך שקשה לדבר על יצירה של קהילות. למעשה, קיימת תחושה כי בשנה הראשונה לפעילותן של הקהילות קשה היה להבין לאן בדיוק נושבת הרוח, וככל הנראה היה מוקדם מדי לקבוע אם המורים מקיימים קשר מעבר למפגשים עצמם וכן אם הם מתייעצים ביניהם בנושאים מקצועיים.

לסיכום

מרבית המורים (שלושה רבעים מהם) דיווחו כי הוגדרו על ידי חברי הקבוצה אמצעי תקשורת ייעודיים כגון וואטסאפ, תפוצת מייל או דף קשר לצורך שמירה על קשר והתייעצות וכמו כן שאמצעים אלו היו בשימוש.

כמו כן, כ-30% מהמורים דיווחו כי הם נמצאים בקשר עם מורים אחרים לעיתים תכופות, 35% - מדי פעם ו-15% לעיתים רחוקות בלבד. חמישית מהמורים אינם נמצאים בקשר עם חברי הקהילה כלל. עוד דיווחו כשלושה רבעים מהמורים כי הם מתייעצים עם חברי הקהילה בנושאים מקצועיים (30% לעיתים תכופות ו-40% לעיתים רחוקות). עם זאת, כרבע מהמורים אינם מתייעצים עם חברי הקהילה בנושאים מקצועיים כלל.

אשר לאווירה ולקשר בין חברי הקהילה – כלל המורים ציינו כי שררה אווירה טובה בין חברי הקהילה – 83% ציינו כי התקיימה הפריה הדדית וכ-70% העידו על קשר פעיל בין חברי הקהילה בין המפגשים.

יותר ממחצית המורים שהשתתפו בתוכנית משך שנתיים ברצף נמצאים בקשר עם חברי הקהילה מהשנה הקודמת (כ-20% לעיתים תכופות וכשליש – מדי פעם בפעם). כרבע מהמורים מעידים על קשר לעיתים רחוקות בלבד וחמישית אינם מקיימים כלל קשר עם עמיתיהם לקהילה. כמו כן, כשליש מהמורים הללו מתייעצים לעיתים תכופות בנושאים מקצועיים עם חברי הקהילה מהשנה שעברה, 43% מתייעצים לעיתים רחוקות וכרבע אינם מתייעצים עימם כלל.
